

INFORME SOBRE LA BANCA ÈTICA A EUROPA

Oriol Alsina i Roger Sunyer

novembre de 1998

núm. **6**

Autors: Oriol Alsina i Español
Roger Sunyer i Tatxer

Col·laboradors: Jordi Alemany
Pierre Echard
Emil Herbolzheimer

Edició: FUS, Grup de Fundacions
Provença 324- 08037 Barcelona
Tel. 93 458 87 00 - Fax 93 458 87 08
A/e: fbofill@fus.org

Nota: Aquesta edició és una versió reduïda.
L'original complet es pot consultar a
la seu de FUS, Grup de Fundacions

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	5
2. INVERSIONS ÈTIQUES	11
2.1. Banca antroposòfica	11
2.2. Caixes d'Estalvi	12
2.3. La Banca Cooperativa i les cooperatives de crèdit	13
2.4. Banc dels Pobres	14
2.5. Banca Islàmica	15
2.6. Fons d'inversió ètics	16
2.7. LETS	17
2.8. Bons Solidaris	17
3. BANCS ÈTICS	19
3.1. Cooperative Bank	19
3.2. Triodos Bank	31
3.3. Caisse Solidaire Nord-Pas de Calais	40
3.4. Banca Etica Italiana	46
4. ALTRES EXPERIÈNCIES D'INVERSIÓ ÈTICA A EUROPA	49
5. CONCLUSIONS	65
6. BIBLIOGRAFIA	69

A Joan Casals, mestre i amic

*Als joves,
perquè no es resignin
a no canviar el món,
amb imaginació,
ja que,
més d'una alternativa
està esperant
que algú la cerqui*

Joan N. Casals

(Extret del seu llibre *El Futur era possible*, editat per la Llar del Llibre l'any 1988)

1. Introducció

L'objectiu primari de tota activitat econòmica no és altre que la satisfacció de les necessitats de tots els ciutadans.

Avui en dia es constata una àmplia presència social de l'economia: els diaris en parlen sovint i és objecte de constant interès. Però de tant que se'n parla, sovint s'oblida allò que el sentit comú o la saviesa popular sap des de sempre, i és que l'objectiu primari de tota activitat econòmica no és altre que la satisfacció de les necessitats —enteses en un sentit ampli— de tots els ciutadans.

Tot i la influència que l'ètica encara tenia en el sorgiment de l'economia moderna, el que podríem anomenar "procés modern de racionalització, desmitificació i desencantament" introduí la concepció de la pràctica econòmica deslligada de l'ètica que avui continua essent vigent. Els principis de l'economia política es veieren progressivament substituïts per un enfocament positivista i exclusivament tècnic de l'economia que, en consolidar-se, acabà desvinculant definitivament l'activitat econòmica de paràmetres morals tals com justícia, responsabilitat o solidaritat.

Múltiples iniciatives han fet ressorgir aquest sentit originari de l'economia.

En les dues darreres dècades, però, múltiples iniciatives han fet ressorgir aquest sentit originari de l'economia. Un exemple ben clar seria l'aparició als Estats Units, durant els anys setanta, del que hom fàcilment podria considerar una simple moda: la *Business Ethics*. Les causes d'aquest fenomen són bàsicament nord-americanes. Així, els successius escàndols de corrupció en què incorren conegudes

empreses i institucions¹ generen una progressiva pèrdua de confiança en la ciutadania que repercuteix immediatament en l'activitat de determinades empreses. Es produeixen alarmants descensos en els corresponents comptes de resultats que, en alguns casos, fins i tot condueixen a la fallida. De tals experiències, els empresaris nord-americans —de manera relativament semblant al que ha succeït amb l'ecologia— descobreixen que la confiança, la credibilitat i la qualitat són valors interessants per a l'empresa i que cal promoure'ls. Paulatinament, el món acadèmic i empresarial nord-americà es posa en marxa: es creen revistes dedicades exclusivament a la *Business Ethics*, proliferen les publicacions sobre el tema, es creen càtedres universitàries, instituts, fundacions i associacions que emparen una idea que en realitat és tan vella com l'economia. A Europa aquest procés es reproduirà durant els anys vuitanta.

La cultura del conflicte és més cara que la cultura de la cooperació.

El principi fonamental d'aquest discurs és que les tradicionals virtuts són a la vegada rendibles. El comportament ètic dins i fora l'empresa permet a les empreses *intel·ligents* abaixar els preus dels seus productes sense per això haver de minvar la seva qualitat ni retallar salaris, donat que una cultura ètica fa possible reduir els costos de coordinació. De mica en mica hom comença a adonar-se que la cultura del conflicte (empresaris davant de sindicats, capitalistes davant de treballadors) és més cara que la cultura de la cooperació.

Paral·lelament, diversos col·lectius nord-americans comencen a prendre consciència —quasi per accident— de la importància de controlar la destinació dels seus estalvis; els grups d'oposició a la guerra de Vietnam descobreixen que els seus diners han estat invertits en empreses de venda d'armes, i diverses associacions mèdiques s'adonen que posseeixen títols d'empreses de tabac. Així, es comença a parlar d'inversions acceptables des d'un punt de vista ètic.

És molt probable que tots hàgim estat finançant involuntàriament la causa contra la qual preteníem lluitar.

Un dels fonaments de tota inversió ètica és justament l'evitar caure en aquest tipus de paradoxa; és molt probable que, de forma regular o puntualment, tots hàgim contribuït en una campanya, en el suport d'una demanda social o en una acció solidària i, simultàniament, mitjançant els estalvis que teníem dipositats en un compte d'un banc o en un fons d'inversió, hàgim estat finançant involuntàriament la causa contra la qual preteníem lluitar.

Si tota inversió té implicacions ètiques, el propòsit de la inversió ètica és fer explícites i intencionals aquestes implicacions. En la pràctica, qualsevol inversió comporta una sèrie d'impli-cacions socials, mediambientals, distributives i ètiques que quasi mai s'inclouen en els balanços financers. El resultat d'una anàlisi exclusivament financera ignora aquests efec-tes, de manera que efectua un còmput equivocat dels resultats, positius o negatius, de la iniciativa de la inversió. Si *tota* inversió té implicacions ètiques, el propòsit de la inversió ètica és fer explícites i intencionals aquestes implicacions. En part, l'objectiu és donar expressió a prefe-rències ètiques específiques.

Això pot implicar haver d'acceptar o no una taxa de retorn financer inferior, en funció del tipus d'inversió ètica que es-collim. El criteri que considerem més adequat per a classifi-car la gran varietat d'inversions ètiques existents és el posi-tiu i el negatiu.

Les àrees de negoci excloses més habitualment són les que fan referència a la contaminació mediambiental, la fabricació d'armament o l'explotació dels treballadors, així com aquelles empreses que mantenen relacions amb règims dictatorials. Les inversions ètiques amb criteris negatius consisteixen en una utilització dels canals tradicionals d'estalvi i d'inversió, tenint en compte de no comprometre's amb els que estan relacionats amb negocis poc ètics. El rendiment que s'obté amb elles no és menor que el que es podria obtenir amb una inversió tradicional, però presenten una gran diferència: l'establiment d'una política ètica que exclou certes empre-ses o activitats que són reprobables des d'un punt de vista moral. Les àrees de negoci excloses més habitualment són les que fan referència a la contaminació mediambiental, la fabricació d'armament o l'explotació dels treballadors, així com aquelles empreses que mantenen relacions amb rè-gims dictatorials.

Les inversions ètiques amb criteris positius, en canvi, gene-ralment abandonen els canals tradicionals de finançament per confiar *en fons* que financen projectes que prioritzen fi-nalitats socials i ecològiques. Així, es tracta de donar suport *actiu* a aquells projectes socialment vàids. El criteri del mà-xim profit econòmic deixa pas al criteri del màxim benefici social: projectes d'economia social, creació i manteniment de llocs de treball, protecció de l'entorn ambiental... Fins i tot es pot renunciar al guany; aquest tipus d'inversió ètica d'in-versió ofereix retorns que van des del 0% fins a una taxa d'interès semblant a la de les inversions tradicionals.

Dins aquesta branca també podríem distingir entre aquelles que tot i estar abocades al finançament alternatiu creen entitats financeres amb forma tradicional² i aquelles que fan èmfasi en l'aspecte organitzatiu, considerant que cal cercar noves formes jurídiques, de gestió i d'administració dels recursos. Aquesta opció pretén crear sistemes alternatius aconseguint, d'alguna manera, l'auto-organització dels recursos generats per l'estalvi i l'economia popular, partint de la constatació que el sistema financer tradicional no serveix en general a aquests fins, atesa tant la seva estructura i cultura històrica com el seu entorn legal³.

Podríem definir un banc ètic com la institució que inverteix o presta diners amb finalitats ètiques, sense renunciar necessàriament a finalitats estrictament financeres.

Cal dir, però, que la banca també s'ha vist afectada per tota aquesta dinàmica, en tant que és empresa. Tenint en compte que els bancs són l'instrument bàsic de canalització dels estalvis cap a la inversió, i molt especialment en el cas dels petits inversors —és a dir, per a la majoria de la població—, el paper de l'ètica a la banca adquireix una especial rellevància. De forma sintètica, podríem definir un banc ètic com la institució que inverteix o presta diners amb finalitats ètiques, sense renunciar necessàriament a finalitats *estricte*ment financeres.

La banca té una responsabilitat moral que no pot ser ignorada.

A molts sorprèn la conjunció dels dos vocables banca i ètica, mentre d'altres creuen que es tracta simplement d'una moda. Ara bé, una prova palpable que no es tracta d'una experiència fugaç és que, si bé hem considerat el ressorgiment de l'ètica als Estats Units i com aquest fet ha impulsat la posterior denominació de bancs ètics, a Europa les iniciatives per crear vies més ètiques de canalització de l'estalvi vingueren no solament dels anomenats Nous Moviments Socials⁴, sinó també d'algunes de les grans tradicions ideològiques del nostre continent tals com el moviment cooperativista, l'antroposòfic o el d'Església. A més, com tota activitat empresarial la banca té una responsabilitat moral que no pot ser ignorada.

Una de les claus ètiques del nostre temps consisteix a adonar-se que són els jocs de suma no-zero, i no pas els de suma zero, els que ens duran a progressar. En els primers es creu que tots poden guanyar, que la cooperació és per a tots més beneficiosa que el conflicte. En els jocs de suma zero allò que uns guanyen ho perden els altres, amb la qual cosa es potencia una cultura de l'enfrontament.

No és possible que la lògica de la banca se socialitzi i tingui més presents els més desfavorits sense que, per això, hagi de perdre la seva especificitat?

D'aquesta manera, no és possible que la lògica de la banca se socialitzi i tingui més presents els més desfavorits sense que, per això, hagi de perdre la seva especificitat? No és possible que se li exigeixi establir entre els seus membres relacions de justícia social i, sobretot, inventar procediments per incorporar el món amb més dificultats, més marginat, amb la intenció que deixi de ser-ho? Els bancs ètics, per tant, no podrien ser una formulació pràctica d'aquella vella estratègia segons la qual cal cercar la conciliació d'interessos no pas perquè siguin antagònics sinó co-operadors?

2. Inversions ètiques

Dins l'ampli món de l'economia i l'ètica podem trobar gran quantitat d'elements diversos. Tots podrien ser considerats d'alguna manera "ètics", però, és clar, no formen part de l'objectiu central d'aquest treball. No era la nostra pretensió parlar de l'origen de les Caixes d'Estalvi ni mencionar les peculiaritats de la Banca Islàmica o dels bons solidaris. Això no obstant, tots aquests elements formen part de les discussions, de les xerrades, de les trobades sobre temes d'economia i ètica. D'aquesta manera, hem optat per fer un breu esment d'alguns d'aquests elements que comparteixen l'enfocament ètic amb l'objecte propi d'aquest informe: la Banca Ètica a Europa.

2.1. Banca antroposòfica

Hi ha qui considera l'antroposofia el precursor de la inversió ètica i ecològica a Europa.

Hi ha qui considera el moviment social i espiritual conegut com antroposofia⁵ (coneixement de l'home), fundat la primera meitat del segle XX a partir dels postulats filosòfics de Rudolf Steiner, el precursor de la inversió ètica i ecològica a Europa. L'antroposofia és un moviment social molt viu a Europa central, que promou una transformació social i espiritual profunda a partir d'una crítica radical a la civilització industrial. Les seves idees de tripartició social —basades en la llibertat de pensament, la igualtat jurídica entre les persones i la solidaritat en l'aspecte econòmic— es troben difoses pràcticament per tots els països europeus. La seva traducció en la vida quotidiana es vertebrava essencialment mitjançant la creació de tres projectes socials: en el camp de la pedagogia i ensenyament les conegudes escoles Waldorf, que pretenen un model d'ensenyament no competitiu i espiritual; en l'àrea de la medicina les clíniques antroposòfiques, on es practica una medicina de caràcter holístic; i en el sector agrari el foment de granges agrícoles segons el mètode biodinàmic o orgànic.

L'Institut GLS (donar-deixar-regalar) de Bochum, a Alemanya, creat per al finançament de les iniciatives antroposòfiques, representa una iniciativa pionera en el crèdit solidari. No es limita, però, a les iniciatives antroposòfiques sinó que fomenta també empreses afins a nous criteris socials, ecològics i espirituals.

2.2. Caixes d'estalvi ⁶

En el camp de les inversions ètiques existeix qui, efectivament, planteja que de fet aquestes assumeixen allò que haurien de fer les caixes d'estalvi.

L'origen de les caixes d'estalvis està lligat històricament a institucions de tipus benèfic.

L'origen de les caixes d'estalvis està lligat històricament a institucions de tipus benèfic, especialment als monts de pietat. En uns casos, les caixes sorgeixen per a fer viables financerament els monts de pietat ja existents, i en d'altres per a crear, simultàniament, una d'aquestes institucions.

El concepte més modern de caixa d'estalvis apareix a Europa, particularment a Gran Bretanya, durant la segona meitat del segle XVIII. Aquest concepte es fonamenta en el pensament de Jeremy Bentham (1748-1832), el qual considera les caixes d'estalvi com un instrument de millora de les condicions de vida de les classes treballadores, mitjançant la remuneració de l'estalvi i creant un nivell de seguretat econòmica superior. A finals del segle XVIII i a començaments del següent es constata l'expansió d'aquestes institucions arreu d'Europa.

A principis del segle XIX les caixes canalitzen els estalvis de l'obrer i de les classes mitjanes, que no es veuen representades per l'activitat de la banca privada, més orientada cap a l'alta burgesia i la noblesa i sobretot cap a les empreses que donen grans beneficis a curt termini.

Actualment, les caixes d'estalvi són institucions de naturalesa purament creditícia.

Si a principis de segle el volum de les caixes en relació al conjunt del sistema financer era molt reduït, en qüestió de dues dècades es produeix un ràpid creixement que les situa en termes reals a controlar una part important del sistema financer. Aquesta transformació prové de la pèrdua de vigència del caducat concepte de beneficència, l'aparició del sistema d'assegurances socials i la progressiva importància de l'estalvi popular, i alhora també prové d'una equiparació pràctica de les operacions de les caixes en la majoria de negociacions efectuades per la banca.

Així doncs, actualment les caixes d'estalvi són institucions de caràcter fundacional que, si bé en el seu origen tenien la consideració d'entitats benèfico-socials, amb el temps han

anat experimentant una evolució que subratlla cada cop més el seu caràcter d'institucions econòmiques de naturalesa purament creditícia.

2.3. La banca cooperativa i les cooperatives de crèdit

“Banca Cooperativa” és un terme molt ampli que engloba els diferents tipus d'entitats relacionades amb el crèdit cooperatiu. El seu nexse comú és la defensa dels principis cooperatius⁷ i, en la majoria de casos, tenen una estructura de societat cooperativa de crèdit. Segons quin sigui el seu àmbit territorial d'actuació es distingeix entre bancs cooperatius centrals (o nacionals), regionals o locals. Aquests dos darrers tipus solen ser societats cooperatives de crèdit, mentre que la naturalesa jurídica adoptada pels bancs cooperatius nacionals s'orienta sovint cap a formes mercantils com la societat anònima. Aquest és el cas del *Cooperative Bank*, un banc britànic de forta inspiració cooperativista però que, des de 1970 ha assumit totes les funcions de banca universal.

Per tant, en parlar de la “banca cooperativa europea”, s'està fent referència a un conjunt molt heterogeni de cooperatives de crèdit.

Per tant, en parlar de la “banca cooperativa europea”, s'està fent referència a un conjunt molt heterogeni de cooperatives de crèdit, el funcionament de les quals varia enormement en funció del sistema cooperatiu que, amb certes especificitats, s'ha anat desenvolupant a l'interior de cada país europeu: sistema Banc de Crèdit Agrícola-caixes rurals a Espanya, el sistema *Banques Populaires* a França, el sistema *Centrale-Raiffeisen* a Bèlgica...

Les cooperatives de crèdit són un tipus de societat cooperativa de capital variable que tenen com a missió principal donar resposta a les necessitats financeres dels seus socis. També poden concedir crèdits a persones que no en siguin sòcies, sempre que no vulnerin els límits legals al respecte: el conjunt d'operacions actives que una cooperativa pot realitzar amb tercers no-socis no pot superar el 50% dels seus recursos totals. Les cooperatives de crèdit no reparteixen dividendes. La seva funció de suport financer no inclou solament els individus sinó que es dirigeix també a recolzar financerament altres entitats cooperatives, mitjançant crèdits a llarg termini a un tipus d'interès moderat.

2.4. Bancs dels Pobres

Els Bancs dels Pobres parteixen de la creença que un crèdit financer, per modest que sembli, pot ser l'impuls decisiu que converteixi una família indigent en un nucli d'autoocupació.

El referent bàsic és el *Grameen Bank*, fundat per Muhammad Yunus. Actualment la cinquena banca del país, el *Grameen Bank*, genera un volum d'activitat d'uns 1.500 milions de dòlars.

Una altra modalitat específica amb finalitat ètica s'ha anat desenvolupant en alguns països del Sud; són els anomenats Bancs dels Pobres. Amb ells s'ha anat definint un interès més alt i més desfavorit: el microcrèdit.

Els Bancs dels Pobres parteixen de la creença que un crèdit financer, per modest que sembli, pot ser l'impuls decisiu que converteixi una família indigent en un nucli d'autoocupació. El microcrèdit, doncs, es basa en donar suport a petites iniciatives empresarials per part de col·lectius que, per les seves condicions socio-econòmiques, no tenen accés a les vies tradicionals de crèdit.

El referent bàsic quan es parla d'aquest tipus de bancs és el *Grameen Bank*, fundat a Bangladesh l'any 1974 pel professor universitari d'economia Muhammad Yunus⁸. Actualment la cinquena banca del país, el *Grameen Bank* genera un volum d'activitat d'uns 1.500 milions de dòlars. El resultat més sorprenent del banc és la seva elevadíssima taxa de retorn, del 98%, dels préstecs, especialment si considerem el fet que el 90% dels seus aproximadament dos milions de clients són persones que viuen clarament en la pobresa.

El microcrèdit s'ha consolidat com un instrument financer habitual de cooperació amb els països del Sud, i és utilitzat fins i tot per grans organismes internacionals de caràcter institucional com el Banc Mundial o el Banc Interamericà de Desenvolupament. A Europa el microcrèdit ha generat també l'aparició de múltiples entitats, les quals a grans trets poden classificar-se en dos tipus: les que recapten estalvi en els països del Nord per a promoure institucions locals de microcrèdit en els mateixos països del Sud, sovint conegudes com a "bancs solidaris", i les que s'orienten a la promoció de l'autoocupació entre els aturats i altres col·lectius desfavorits del país del Nord, les quals de vegades reben el nom de "bancs socials".

2.5. Banca Islàmica

La Banca Islàmica es caracteritza per operar sense interes-

La Banca Islàmica es caracteritza per operar sense interessos.

sos. La llei islàmica o *Shariah*⁹ prohibeix explícitament als musulmans donar o rebre interessos sobre diners prestats, independentment de l'objectiu del préstec. La prohibició de la *Riba*¹⁰ respon a la creença que aquesta fomenta la concentració de riquesa i allunya els individus de la possibilitat de considerar-se i tractar-se mútuament com a semblants.

L'Islam reconeix el capital com un factor de producció, i la no-existència d'interessos no implica que el seu cost sigui nul. Simplement, no es permet associar de forma predeterminada un retorn financer al capital, en la forma de taxa d'interès. Això no significa que l'ús del capital no pugui generar beneficis, ni que una part d'aquests no vagin a la persona o institució que estigui cedint l'ús del capital. Només significa que els dos actors implicats en un préstec, el que presta els diners i el qui fa un ús d'aquells diners, han de compartir tant els beneficis com les pèrdues que puguin derivar-se'n.

En essència, es tracta d'invertir conjuntament un capital i de participar, segons un percentatge fixat per les dues parts, en les pèrdues o beneficis de l'operació.

Així, doncs, la principal diferència operativa que existeix entre els bancs islàmics i els bancs clàssics és que els primers comparteixen amb els seus clients el risc de les inversions realitzades. Aquestes solen ser de dues formes: la *Mudharaba* i la *Musharaba*. La primera és un contracte pel qual un client que desitgi adquirir determinats béns sol·licita al banc que efectui la compra, i aquest carrega un cert marge sobre el preu d'adquisició dels béns. La *Musharaba*, en canvi, és un contracte on es descriu la inversió que de forma conjunta fan banc i client a través, per exemple, de la compra d'accions d'una empresa de producció determinada. En essència, es tracta d'invertir conjuntament un capital i de participar, segons un percentatge fixat per les dues parts, en les pèrdues o beneficis de l'operació.

Per la resta, els bancs islàmics són similars als bancs tradicionals: jurídicament són societats anònimes de capital variable, inverteixen a priori en qualsevol sector, i ofereixen als seus clients comptes corrents, d'estalvi i d'inversió.

2.6. Fons d'inversió ètics

En la dècada dels setanta sorgiren als Estats Units uns fons d'inversió especialitzats denominats fons ètics, que propo-

saven als seus socis una cartera d'actius que, a més de produir resultats financers equivalents als del mercat, estava composta exclusivament per accions o obligacions d'empreses socialment responsables, és a dir, d'empreses l'activitat econòmica de les quals respectava una sèrie de valors com el medi ambient, la salut o la justícia social. Els fons d'inversió especialment orientats a promocionar el respecte de les empreses envers el medi ambient passaren a ser coneguts com a "fons verds".

Cada fons d'inversió ètic sol estar associat a un conjunt propi de criteris ètics.

Cada fons d'inversió ètic sol estar associat a un conjunt propi de criteris ètics. De vegades pot passar que un fons adopti un únic criteri¹¹, o bé que es fixi un determinat límit d'incompliment del criteri per part de les empreses en les quals inverteix el fons¹². En canvi, determinats fons no exclouen solament les accions d'empreses que incompleixin una llarga llista de requisits ètics, sinó que canalitzen part de la seva inversió cap a empreses que generin "un benefici social i mediambiental directe"¹³.

Existeixen diversos mecanismes per a decidir quins són els criteris ètics que un fons ha d'adoptar.

Existeixen diversos mecanismes per a decidir quins són els criteris ètics que un fons ha d'adoptar. Algunes societats d'inversió consulten directament els seus socis, a través de cartes, per conèixer les seves preferències sobre l'orientació a donar als seus fons ètics, mentre que d'altres tenen departaments propis encarregats de fer recerca al voltant de les qüestions ètiques. Aquests departaments poden assumir també la verificació del compliment dels requisits per part de les empreses, tot i que per norma general aquesta tasca s'encarrega a consultories especialitzades¹⁴.

Els "fons d'inversió comuns"¹⁵ poden ser considerats la versió més compromesa dels fons ètics d'inversió. Es tracta de fons que permeten als inversors renunciar a una part del retorn financer en benefici d'organitzacions d'economia social. Un exemple significatiu el constitueix el *Devcap Shared Investment Fund*, un fons americà que limita la seva inversió a un índex de 400 empreses escollides tant per la seva responsabilitat social com pels seus bons resultats financers. Els seus membres tenen l'opció de destinar la meitat o més del retorn financer anual als programes de microcrèdit de quatre organitzacions vinculades a *Devcap*.

2.7. LETS

Un grup d'habitants creen un sistema d'intercanvi local que feia possible un comerç sense diners.

El primer LETS (*Local Exchange and Trading System*) va constituir-se l'any 1983 a Counterbay, Canadà quan aquest poble va patir una forta crisi econòmica. Els habitants, tot i poder oferir béns i serveis, no tenien els diners necessaris per a començar cap negoci. Abans d'optar per l'emigració, un grup d'habitants creen un sistema d'intercanvi local que feia possible un comerç sense diners. A partir d'aquesta primera experiència, valorada positivament, se'n creen més de manera que actualment n'hi ha centenars arreu del món amb milers de membres.

Quan una persona es fa membre d'un LETS rep un compte amb un balanç inicial. El nom de la unitat d'intercanvi és decidit en el moment de la creació del sistema, i el seu valor acostuma a guardar relació amb el valor de la moneda oficial. Cada membre té també a la seva disposició una llista on figuren tots els béns i serveis que s'ofereixen i demanen dins el sistema. Aquests poden ser de tot tipus: fusteria, lampisteria, o traduccions, per exemple. Quan una persona requereix un servei, simplement telefona a la persona de la llista que l'ofereix i es posen d'acord sobre el valor que s'assignarà (per temps o valor mercantil). En lloc d'existir un pagament, les dues persones signen els seus "llibres de comptes" i comuniquen la transferència a l'administració central del LETS, la qual controla l'operació mitjançant l'ordinador central. Al final del mes tots els membres reben els "extractes" dels comptes on es reflecteix els "moviments" realitzats. No es cobren ni paguen interessos.

2.8. Bons solidaris

Un instrument financer clàssic com és el dels bons s'ha reutilitzat en el camp de les inversions ètiques. Els Bons de Solidaritat es posen en funcionament a partir que un grup de persones tenen una idea empresarial basada en uns mínims de viabilitat. Els bons es posen en circulació en diferents quantitats, des de 10.000 a 50.000 pessetes aproximadament. Els seus destinataris solen ser persones amb una certa consciència social o ambiental, o de creença religiosa. A aquestes persones se'ls ven una idea a través d'un projecte més o menys elaborat. Conjuntament a aquesta idea es ga-

ranteix la devolució de la inversió en un termini de temps majoritàriament superior a un any. Perquè aquestes devolucions siguin executades han de ser comunicades amb un període de temps previ, al centre emissor o deutor. La devolució comprèn l'increment en el cost de vida anual, de manera que el diner prestat no perdi el seu valor inicial.

3. Bancs Ètics

El Cooperative Bank és un banc consolidat d'àmbit estatal, i que ha explicat una política ètica amb criteri negatiu.

En primer lloc s'expliquen dos bancs que podríem considerar clàssics: el *Cooperative Bank* i el *Triodos Bank*. El *Cooperative Bank*, a part del seu origen cooperatiu, presenta com a característiques fonamentals el fet que es tracta d'un banc consolidat, d'àmbit estatal, i que ha explicat una política ètica amb criteri negatiu. Per altra banda, presenta una rendibilitat igual que la banca tradicional. El *Triodos Bank*, d'origen antroposòfic, presenta, en canvi, les característiques d'un banc més petit però amb delegacions internacionals, i amb una política ètica basada en criteris positius.

En segon lloc hem escollit dos bancs de recent creació: d'una banda, la *Caisse Solidaire Nord-Pas de Calais* i de l'altra la *Cooperativa Verso la Banca Etica*. Ambdues són exemples ben il·lustratius de les passes a seguir en la creació d'un banc ètic.

3.1. Cooperative Bank

3.1.1. Origen

El naixement del *Cooperative Bank* s'emmarca en la implantació i ràpida difusió que visqué el moviment cooperatiu a Anglaterra a mitjans del segle XIX. L'any 1844 entrà en funcionament la primera cooperativa de consum minorista, amb l'objectiu de permetre a les classes treballadores comprar menjar i productes bàsics de bona qualitat (mantega, farina, sucre, espelmes) a preus assequibles. El moviment arrelà amb força i, dinou anys més tard, naixia la *Cooperative Wholesale Society (CWS)*¹⁶, que en l'actualitat agrupa bona part dels centenars de cooperatives de consum existents a Anglaterra.

L'origen oficial del *Cooperative Bank* s'atribueix a la decisió de la CWS, l'any 1872, de crear un departament propi encarregat de gestionar la seva creixent activitat financera. Aquest departament, que quatre anys més tard passà a anomenar-se *CWS Bank*, recollia a través dels seus dipòsits

l'estalvi de les cooperatives locals de consum i els permetia, a través de crèdits, expansionar-se i diversificar-se.

A partir de 1910 el CWS Bank començà a oferir serveis bancaris a clients individuals a través de punts bancaris instal·lats en cooperatives minoristes, encara que hagué d'esperar fins a l'any 1947 per ser reconegut com a banc autoritzat pel Banc d'Anglaterra. Tot i això, no fou fins a 1971 que pogué actuar com a empresa separada de la CWS i que adoptà per fi el nom de "Cooperative Bank". La propietat del banc, però, va continuar essent -i ho continua essent en l'actualitat- gairebé en un 100% de la CWS, que n'és pràcticament l'única accionista.

Des d'aleshores fins ara el *Cooperative Bank* ha estat pioner en l'adopció d'una sèrie de pràctiques bancàries que amb el temps han esdevingut serveis mínims que els clients exigeixen ja a qualsevol gran entitat financera. Fou el primer banc que oferí serveis bancaris gratuïts a tots els comptes corrents de clients que estiguessin amb balanços positius l'any 1973, el primer banc europeu a donar interessos als posseïdors de targetes VISA l'any 1986 i, per exemple, un dels primers a oferir un servei bancari per telèfon, obert les 24 hores del dia.

El *Cooperative Bank* ha estat el primer banc a elaborar i fer pública una "política ètica".

Si per alguna cosa es coneix actualment el *Cooperative Bank*, però, és per haver estat el primer banc a elaborar i fer pública una "política ètica" segons la qual es compromet a no invertir en determinades activitats considerades moralment reprobables. La publicació l'any 1992 d'aquesta llista d'inversions i clients que queden exclosos de l'activitat del banc ha permès al *Cooperative* diferenciar-se de la resta de bancs comercials anglesos, i alhora consolidar-se com a banc d'àmbit estatal gràcies a l'atracció de milers de nous clients.

El banc compta aproximadament amb uns 14.000 caixers i gestiona al voltant d'1,5 milions de comptes personals.

El banc està representat a tot Anglaterra a través d'un centenar de sucursals, múltiples centres regionals i d'aproximadament uns 14.000 caixers. A més de treballar amb moltes empreses, ONGs, amb un 40% de les autoritats locals del país i amb una bona part de les cooperatives de consum, gestiona al voltant d'1,5 milions de comptes personals. A finals de 1997 els resultats del *Cooperative* presentaven per quart any consecutiu un benefici abans d'imposts rècord: 55

milions de lliures¹⁷ (uns 13.750 milions de pessetes). El nombre total de llocs de treball darrere aquests beneficis pujava a 3.776 persones.

3.1.2. Funcionament general

El Cooperative Bank és un banc comercial i funciona essencialment com qualsevol altre banc.

El *Cooperative Bank* és un banc comercial i funciona essencialment com qualsevol altre banc. En aquest sentit, l'única gran diferència del *Cooperative* respecte a la resta d'institucions bancàries és el seu compromís de no utilitzar els recursos per a finançar detreminades àrees d'activitat.

La gamma de productes financers destinats a l'estalvi, tant de clients individuals com d'empreses, és força ampli, però el ventall d'instruments d'inversió resulta més limitat. El *Cooperative* no treballa, per ara, amb fons d'inversió; no ofereix serveis de *brokerage* ni d'assegurança i no gestiona plans de pensions privats.

• Els préstecs

El *Cooperative* ofereix als seus clients individuals la possibilitat de demanar préstecs entre 500 i 15.000 lliures a partir d'un 13,9% APR d'interès. Els pagaments per a retornar-lo són fixats en períodes d'entre un i set anys.

La particularitat d'aquests préstecs personals és que el banc es compromet a decidir instantàniament si són concedits o no. Qualsevol client pot fer arribar la seva demanda directament a través d'un número de telèfon gratuït i obtenir en pocs minuts una resposta. En cas afirmatiu, el Banc garanteix la disponibilitat dels diners en una hora. També existeix la via tradicional de demanar el crèdit a través de la negociació amb un consultor financer de la sucursal més propera al client.

• Els comptes corrents i d'estalvi

Els comptes corrents del *Cooperative Bank*¹⁸ presenten una sèrie d'avantatges:

- No hi ha comissions per a les operacions més habituals (*free banking*), com són el pagament de talons, les ordres de pagament, el canvi de talonari o l'ús dels caixers automàtics.

- Es permet tenir durant tres dies al mes un descobert de fins a 250 lliures (per als clients amb més de 750 lliures en el compte) sense rebre penalització ni pagar interessos de demora.
- El client pot disposar fàcilment d'una targeta moneder o una targeta VISA.
- El client té accés al Servei Telefònic gratuït del banc.

Els comptes d'estalvi¹⁹ ofereixen diferents modalitats d'estalvi a mitjà i llarg termini, amb interessos creixents segons la quantitat estalviada. El dipòsit mínim per obrir un compte d'aquest tipus és de 1.000 lliures.

- **Els bons**

A través del seu *Guaranteed Investment Bond*, el *Cooperative* acull inversions que estiguin per sobre de 2.000 lliures i les remunera a un tipus d'interès fix garantit. El client pot triar entre bons a sis mesos, o a un, dos o tres anys, i entre cobrar els interessos mensualment (a partir del sisè mes) o tots de cop quan s'extingeixi el bo.

- **Els productes financers per a les empreses**

Amb petites variacions, tots els productes financers descrits fins ara també estan a disposició de les empreses clients del banc. En general, els serveis bancaris del *Cooperative* estan destinats a les petites i mitjanes empreses. Així, totes les empreses "que estiguin en crèdit" poden accedir al sistema "*Business Direct*", el qual permet fer totes les operacions financeres més habituals via telefònica i 24 hores al dia, a través d'un equip d'especialistes amb qui l'empresa pot establir un contacte directe i permanent.

- **L'accessibilitat al Banc**

El *Cooperative Bank* té al voltant d'un centenar de sucursals distribuïdes per tota la geografia anglesa.

Existeixen al voltant d'un centenar de sucursals del *Cooperative Bank* distribuïdes per tota la geografia anglesa, una xifra relativament petita comparada amb la de les grans institucions bancàries del país. El *Cooperative* ha compensat aquest fet desenvolupant altres canals d'accés dels clients al banc, a través dels quals poden realitzar la majoria de les transaccions habituals.

El Cooperative presumeix de tenir el servei telefònic més utilitzat del país, amb una mitjana de 6 milions de trucades rebudes per any.

El sistema de tele-banca (*Armchair Banking*) posa a disposició dels clients un número de telèfon gratuït que pot ser consultat des de les sis del matí fins a mitjanit els 365 dies de l'any i que permet tenir accés a informació "rutinària" sobre l'estat dels comptes, i realitzar operacions que van des de demanar un préstec o comprar divises, fins a sol·licitar un formulari per a pagar els rebuts de la llum o l'aigua des de casa. El *Cooperative* presumeix de tenir el servei telefònic més utilitzat del país, amb una mitjana de 6 milions de trucades rebudes per any. Per respondre a aquesta creixent demanda ha estat construït a Stockport (Manchester) un segon Centre Telefònic (*Call Centre*), un espectacular edifici futurista en forma de piràmide.

Els "Punts bancaris" (Bankpoints) poden ser considerats una versió automatitzada de les tradicionals sucursals. Es tracta d'una estructura en forma de quiosc que conté un caixer a l'interior i un a l'exterior. Per a entrar-hi no cal ser membre del *Cooperative*. Només es necessita una targeta VISA, LINK o PLUS. Les operacions que s'hi poden realitzar són les habituals de fer en qualsevol caixer automàtic.

Demostrant un fort esperit pioner, el *Cooperative* ha implementat un Servei Interactiu de Banca per Televisió. El requisit previ per a accedir-hi és ser subscriptor d'Sky TV, un operador de televisió per cable. El servei de teletext permet que hom pugui veure en la seva pantalla de televisió informació bàsica sobre l'estat dels seus comptes.

Una altra possibilitat interessant d'accés al banc la constitueixen les pròpies oficines de correu britàniques. Gràcies a la col·laboració amb la *Post Office Counters Ltd.*, un client del *Cooperative* pot fer ingressos en efectiu o a través de talons, així com bescanviar un taló per diners en efectiu, en una de les 15.000 oficines de correu del país que s'han adherit a aquesta iniciativa.

• El Servei de Garantia als Clients

El compromís del *Cooperative* envers la satisfacció dels seus clients es traduí l'any 1994 en una declaració de cinc "serveis mínims", en la qual prometia:

- Gestionar qualsevol demanda per obrir un compte corrent en un màxim de 48 hores, i obrir-lo sense errors.

- No cometre errors en els saldos dels clients.
- Emetre els talonaris i targetes de crèdit de forma automàtica.
- Executar sense errors les ordres de pagament i cobrament.
- Gestionar qualsevol demanda de préstec i, si és acceptada, fer-la realitat en una hora.

Si el banc incomplia algunes d'aquestes promeses es comprometia a solucionar l'error, demanar perdó i, com a compensació per les molèsties, ingressar 10 lliures en el compte del client afectat. Aquest sistema de garantia i atenció al client és encara vigent.

3.1.3. La política ètica

- **Què vol dir tenir una política ètica?**

La "política ètica" consisteix en una declaració pública de 17 principis. En la pràctica, la "política ètica" consisteix en una declaració pública de 17 principis que fan referència tant a activitats en les quals el *Cooperative* es compromet a no invertir com a aquells àmbits que, per contra, el banc intentarà promoure i als quals intentarà donar suport. Per exemple:

- "No invertirà ni donarà serveis financers a cap règim o organització que oprimeixi l'esperit humà o desproveeixi els individus dels seus drets".
- "No donarà serveis financers a empreses productores de tabac".
- "No finançarà ni facilitarà de cap manera la producció o venda d'armes a un país que tingui un règim autoritari".
- "No especularà contra la lliura esterlina"
- "Animarà les seves empreses clients a adoptar una actitud proactiva envers l'impacte mediambiental de la seva activitat, i invertirà en empreses i organitzacions que evitin el perjudici repetit al medi ambient"

Posteriorment, el compromís envers una activitat econòmica que sigui ecològicament sostenible s'ha formalitzat i detallat gràcies a la publicació, l'any 1996 d'una *Declaració Ecològica*.

Aquesta declaració conté quatre grans "lleis ecològiques" que el banc es compromet a respectar i promoure.

L'adopció d'aquest conjunt de principis ètics no es deu a raons purament altruistes, sinó a la voluntat de respectar i fer realitat les preferències dels seus clients.

El *Cooperative Bank* afirma públicament que l'adopció d'aquest conjunt de principis ètics no es deu a raons purament altruistes sinó a la voluntat de respectar i fer realitat les preferències dels seus clients. "La raó per la qual ens importa tant no és perquè sigui la nostra política. Pertany als nostres clients"²⁰. Sigui com sigui, el *Cooperative* sembla haver-se pres seriosament aquesta política ètica i l'ha convertit en una "política d'empresa" en sentit estricte. Tots els treballadors del banc, que també foren consultats a l'hora d'aprovar-la, han estat informats d'aquest fet per circulars, han rebut formació al respecte i estan obligats a respectar-la. En una recent entrevista amb diferents representants del *Cooperative*, un d'ells recordava que qualsevol treballador que actués en contra d'aquesta política ètica seria automàticament acomiadat.

Aquesta visió està directament relacionada amb el concepte de *partenariat*. En el que anomena el "Concepte dels Set Socis", desenvolupat a partir dels escrits de Robert Owen (1771-1858), el *Cooperative Bank* identifica set grans grups de "socis": els clients, els treballadors i les seves famílies, els accionistes (la CWS), els proveïdors, les comunitats locals²¹ la societat en general i les generacions passades i futures. Tots junts formen l'estructura i l'entorn del banc, i alhora són interdependents. Perquè aquest funcioni bé cal que cooperin entre ells.

El 31% dels treballadors valorava el salari com un dels pitjors aspectes de les condicions de treball del banc.

L'any passat el *Cooperative* va encarregar a una empresa auditora independent l'elaboració d'una auditoria social sobre el Banc. Aquest informe, recentment publicat, descriu rigorosament i detallada quina ha estat l'actuació del *Cooperative* envers els set diferents socis i quina és l'opinió que tots ells tenen sobre aquesta actuació. En més d'una auditoria ecològica, el *Partnership Report* inclou per igual aspectes positius i negatius del banc respecte al banc. A tall d'exemple, si per una banda sabem que el 97% dels clients aproven la defensa del concepte de *partenariat*, de l'altra descobrim que fins a un 31% dels treballadors valorava el salari com un dels pitjors aspectes de les condicions de treball del banc.

- **Com es decideix el contingut de la política ètica?**

La política ètica es definí arran de cinc estudis de mercat per conèixer l'opinió dels seus clients.

La “política ètica” es definí arran de cinc estudis de mercat que, a partir de 1990 i durant 18 mesos, el *Cooperative* va dur a terme per discutir el concepte de banca ètica i conèixer l'opinió dels seus clients —i d'altres grups amb què es relacionaven— sobre com preferien que fossin invertits els seus estalvis. Tres d'aquests estudis eren qualitius i dos quantitius. En els primers s'introduí el tema en petits grups de discussió, i serviren per a distingir entre dos tipus de qüestions: aquelles més concretes sobre les quals hi havia un acord quasi total (comerç de pells d'animal, boicot al règim d'apartheid de Sudàfrica, etc.) i d'altres més generals i complexes com l'energia nuclear, l'armament, els drets humans o el medi ambient, sobre les quals l'acord era menor.

El 84% dels clients va considerar una bona idea adoptar una política ètica.

Durant el mes de novembre de 1991, uns 30.000 clients (tant persones com empreses) van rebre un esborrany de la declaració de principis ètics que el banc proposava adoptar. Un 84% dels clients va considerar una bona idea adoptar una política ètica, mentre que només un 5% declarava que banca i ètica no tenien res a veure. De les múltiples qüestions incloses en la declaració s'escolliren aquelles que van rebre el suport de, com a mínim, el 60% dels enquestats.

El *Cooperative Bank* es va comprometre a revisar-la i renovar-la cada dos anys.

Com a resultat d'aquest llarg procés, el *Cooperative Bank* va adoptar oficialment una “política ètica” i es va comprometre a revisar-la i renovar-la cada dos anys. L'any 1994, va enquestar 500.000 clients per poder renovar la seva política ètica. Es contractà una organització anomenada *Ethical Consumer Research Association* (ECRA) que va posar sobre la taula una llista de qüestions ètiques actuals (o que poden ser importants en un futur proper) susceptibles de ser incorporades. El banc consultà grups de clients i certes organitzacions per a una primera opinió. Tot seguit féu una valoració comercial de les conseqüències d'incloure o excloure determinades qüestions. Per últim, preguntà al mig milió de clients si encara donaven suport al contingut de la política ètica existent, i què pensaven sobre les noves qüestions presentades. El principal resultat d'aquest estudi fou la inclusió de dos nous principis: el suport a organitzacions i empreses relacionades amb el Comerç Just, i la prioritització d'aquells proveïdors l'activitat dels quals fos compatible amb la política ètica del *Cooperative*. Cap de les qüestions que ja existien fou exclosa.

3.1.4. Les “accions positives” del *Cooperative Bank*

Si bé la política ètica del *Cooperative* respon principalment a un criteri negatiu d'eliminació d'activitats èticament reproba- bles de la seva cartera de negocis, en els darrers anys el banc ha anat adoptant un creixent caràcter pro-actiu. Aquest s'ha traduï t en una llista d'“accions positives” en les quals el *Cooperative* ha mostrat una notable voluntat d'interacció amb el context socio-econòmic que l'envolta.

- **Les targetes VISA**

Una de les formes de col- laboració amb aquest tipus d'orga- nitzacions són les anomenades *Affinity Visa Cards*. Bàsica- ment, es tracta de targetes de crèdit creades conjuntament entre el *Cooperative* i alguna institució de caire social, que presenten una particularitat: un determinat percentatge de la despesa que el client fa amb la targeta es destina com a donatiu a la institució en qüestió. El ventall d'opcions és força gran i el client pot triar entre deu tipus diferents.

Per cada nou compte obert al respecte, el *Cooperative* es compromet a donar 10 lliures a Amnistia Internacional.

Una de les primeres *Affinity Visa Cards* fou la que el *Coopera- tive* creà conjuntament amb Amnistia Internacional. Qualsevol soci o simpatitzant d'aquesta coneguda ONG pot demanar-la. Per cada nou compte obert al respecte, el *Cooperative* es compromet a donar 10 lliures a Amnistia Internacional, així com 25 centaus per cada 100 lliures que el client gastï amb la seva targeta, i 25 centaus per cada 100 lliures transferides des d'una altra targeta de crèdit. Per aquesta darrera operació, el *Cooperative* carrega un interès d'un 1% mensual.

La decisió de com repartir els diners es deixa en mans dels clients.

Per a les targetes VISA normals, el *Cooperative* també ha elaborat un interessant sistema de canalització de recursos cap a usos socials. A partir d'abril de 1994, de cada 100 lliures gastades en targetes VISA del banc, 5 centaus són destinats a finançar grans institucions humanitàries i projectes locals. La decisió de com repartir els diners es deixa en mans dels clients. Cada trimestre aquests tenen l'oportunitat d'escollir quatre institucions d'àmbit estatal i de recomanar projectes locals com ara grups comunitaris, associacions esportives o entitats de suport, perquè entrïn en un sorteig per a rebre una donació de 250 lliures.

**"Saps on van els teus diners?"
Aquest era el lema d'una campanya publicitària que impulsà el Cooperative Bank.**

- **Les campanyes**

En certa manera, la mateixa publicitat del *Cooperative* pot ser considerada com un element de conscienciació, dirigida tant a la resta d'institucions financeres del país com al públic en general. Així, la campanya que durant el setembre de 1996 va col·locar 1.000 posters gegants en punts estratègics de tota la geografia de l'estat i va "envair" el metro de Londres tenia un fort contingut ideològic i estava dissenyada "per fer pensar a la gent"²². Un dels dos models de posters escollits mostrava la imatge d'uns manifestants que eren apallissats per la policia d'un país amb règim dictatorial, sota el missatge "Saps on van els teus diners?".

Les "campanyes" pròpiament dites, però, han fet referència a qüestions concretes que estan incloses en la política ètica del banc. Tal és el cas del debat que durant anys el *Cooperative* ha promogut al voltant de les mines anti-persones. El 16 d'octubre de 1996, el director general del *Cooperative Bank*, Therry Thomas, va enviar una carta als màxims responsables de tots els bancs anglesos sol·licitant que deixessin de finançar la producció, venda o comerç d'aquest tipus d'armes. Independentment d'aquesta tasca de difusió del problema, el *Cooperative* ha col·laborat amb *The Mines Advisory Group*, una ONG que és client del banc, en l'extracció de 20.000 mines tipus Valmara-69 a Irak.

- **El Centre Nacional pels Negocis i l'Ecologia**

El 22 de març de 1996 Tony Blair inaugurava oficialment el *National Centre for Business and Ecology* (NCBE), institut fundat pel *Cooperative Bank* en col·laboració amb les quatre universitats de Manchester²³. L'objectiu del Centre és permetre que les petites i mitjanes empreses clients del banc puguin tenir accés, a bon preu, a serveis especialitzats d'assessoria ecològica²⁴. La majoria de consultories ecològiques no solament resulten més cares, sinó que els seus serveis solen estar enfocats exclusivament envers les necessitats de les grans empreses. El Centre Nacional pels Negocis i l'Ecologia orienta les PIMES sobre com millorar la seva eficiència energètica, com desenvolupar productes més ecològics o com adaptar-se al creixent volum de legislació mediambiental. Aquesta orientació pot agafar la forma de consell, consultoria, formació o recerca.

Adicionalment, el NCBE impulsa campanyes de conscienciació ecològica. Un exemple en fou la campanya dirigida a certs sectors industrials del nord d'Anglaterra sobre la necessitat de reduir el consum d'aigua.

3.1.5. Valoració

Cooperative Bank ofereix els mateixos serveis financers que la resta de bancs i, a més, presenta uns beneficis espectaculars.

No hi ha dubte que el discurs del *Cooperative Bank* és atractiu. Atractiu i sorprenent, si tenim en compte que es tracta d'un banc comercial que ofereix els mateixos serveis financers que la resta de bancs i que, a més, presenta uns beneficis espectaculars. El seu missatge innovador trenca la lògica econòmica a la qual ens han acostumat: l'objectiu d'una empresa no ha de ser necessàriament la recerca de beneficis per als seus accionistes. Cal que en aquesta recerca l'empresa reconegui i respecti els diferents grups humans que fan possible que s'arribi finalment als beneficis, i cal que sigui responsable dels efectes que la seva activitat econòmica té sobre el seu entorn, tant des d'un punt de vista ecològic com social. En paraules del *Cooperative*, es tracta de tenir un "sentit més enllà dels beneficis".

Màrqueting o consciència ètica? El Cooperative ho té clar: totes dues.

Màrqueting o consciència ètica? El *Cooperative* ho té clar: totes dues. Ja sigui a través de la seva publicitat per escrit, per Internet o en els seus informes anuals, el banc admet obertament que des de la publicació d'una política ètica, l'any 1992, s'ha beneficiat de l'arribada de milers de nous clients. És més, en una entrevista realitzada recentment, un dels seus responsables reconeixia el fort component estratègic que tenia la decisió de publicar aquesta política. Existia la intuïció que calia dominar un dels segments del mercat i la política ètica fou l'instrument utilitzat per a diferenciar el *Cooperative* de la resta de bancs. Com que ja existia una certa percepció en els clients que es tractava d'un banc diferent per la seva inspiració cooperativista, el *Cooperative* va decidir apostar fort i formalitzar aquest sentiment. Com qualsevol decisió estratègica, aquesta també presentava un fort risc comercial. "Semblava obvi que havíem de jugar en un dels segments, però no ho era. Fou un gran pas prendre la decisió estratègica que no jugaríem al mateix nivell que el Natwest"²⁵. Aquest element diferenciador, doncs, encaixa perfectament en la filosofia repetidament defensada pel *Cooperative* segons la qual els principis i els beneficis són cares diferents de la mateixa moneda. Per cada client que

Des de la publicació d'una política ètica, l'any 1992, s'ha beneficiat de l'arribada de milers de nous clients.

Per cada client que perd amb la seva política ètica, en guanya un —o dos— per la mateixa raó.

perd amb la seva política ètica, en guanya un —o dos— per la mateixa raó. Acceptar aquest fet no entra necessàriament en contradicció amb la històrica orientació del banc vers el cooperativisme i el *partenariat*.

El client ha de confiar en una declaració general de principis ètics.

La validesa d'aquest plantejament depèn de si efectivament el *Cooperative* porta el seu discurs a la pràctica. Segons una de les més completes guies sobre inversions ètiques a Anglaterra²⁶, com qualsevol banc el *Cooperative* funciona sota criteris de confidencialitat, i per tant no publica una llista de les empreses en les quals inverteix. Per tant, el client ha de confiar en una declaració general de principis ètics, la redacció de la qual pot donar lloc a ambigüitats. Què vol dir exactament un "règim que oprimeixi l'esperit humà o desproveeixi els individus dels seus drets"? Quins són concretament els països als quals el *Cooperative* fa boicot? Aquests ambigüitats de vegades generen contradiccions.

La primera d'aquestes contradiccions reflecteix perfectament una de les majors dificultats amb què ha topar el *Cooperative* a l'hora d'establir una política ètica: el perill d'incloure-hi qüestions que estan de moda. Aquest fenomen ha estat batejat com la "síndrome del gos", a causa de l'elevat nombre de cartes que el banc va rebre l'any 1992 demanant que no s'acceptessin com a clients els propietaris de gossos perillosos. Aquell any van produir-se alguns casos d'atacs de gossos a nens, i la premsa se n'havia fet molt ressò. El *Cooperative* va ignorar aquesta demanda per considerar que no era una política sostenible.

Com més alt sigui l'estàndard ètic adoptat, més probable serà que el banc utilitzi el diner del client per a causes que el client desaprova.

L'existència d'incoherències no significa que la política ètica del *Cooperative* sigui inútil. Simplement posen de relleu que "com més alt sigui l'estàndard ètic adoptat, més probable serà que el banc utilitzi el diner del client per a causes que el client desaprova. Inversament, també serà més probable que el client consideri el *Cooperative* millor que la resta de bancs"²⁷.

El *Cooperative* assegura que si bé no té llistes "negres" ni "blanques", sí existeix una llista dels clients als quals ha denegat finançament. "Poden veure-la, però no poden emportar-se-la"²⁸. El banc aporta estadístiques al respecte: un 13% dels negocis rebutjats estaven relacionats amb l'exportació d'armes a règims opressius i un 16% eren activitats basades en el sofriment dels animals. També aporta exemples de com

Un 13% dels negocis rebutjats estaven relacionats amb l'exportació d'armes a règims opressius i un 16% eren activitats basades en el sofriment dels animals.

la política ètica ha modificat el seu funcionament intern. Si l'any 1994 s'incorporà oficialment un nou criteri respecte a la conveniència que els proveïdors del banc demostrassin afinitat amb els principis ètics del banc, un temps més tard el *Cooperative* substituï a el seu proveïdor habitual de cafè per *Café Direct*, una empresa de Comerç Just. Aquesta decisió, que rebé un gran suport per part dels treballadors, va frapar tant l'antiga empresa proveïdora que actualment han reorientat la seva activitat i comercialitza només cafè provinent del Comerç Just. Una petita anècdota que resulta significativa per dos motius: perquè reflecteix el llarg i difícil camí que suposa passar de la teoria general a les accions concretes, i perquè mostra la forta influència que una institució com el *Cooperative* pot exercir sobre el seu entorn. Aquest potencial de canvi del sistema bancari tradicional és el que converteix el *Cooperative Bank* en un experiència única a seguir atentament els propers anys.

3.2. Triodos Bank

3.2.1. Origen

El Triodos prové d'un grup heterogeni de gestió ideològicament vinculada a l'antroposofia.

La dècada dels setanta va viure l'aparició de nombrosos projectes alternatius en àrees com l'economia, l'ecologia o l'art. A Holanda, un grup conscienciat de la necessitat de proveir recursos financers per aquest tipus d'iniciatives van unir-se l'any 1971 per constituir una fundació. El seu objectiu era actuar com a intermediària entre donacions i préstecs privats d'una banda, i els projectes de l'altra. Es tractava d'un grup heterogeni de gent ideològicament vinculada a l'antroposofia, on es podia trobar des de banquers i empresaris fins a membres d'associacions i grups ambientalistes.

Dos anys més tard la Fundació Triodos va crear un Fons de Garantia que es dotà de capital a través de donacions particulars. Com el seu nom indica, el Fons servia per a garantir els préstecs que els projectes demanaven als bancs. Ben aviat, però, es va veure que aquesta funció de suport no era suficient. Es va suggerir crear un banc propi d'inspiració comunitària.

L'any 1980 va néixer oficialment el *Triodos Bank*, en obtenir del Banc Central holandès ple reconeixement legal com a

banc. La missió d'aquesta institució bancària era i segueix essent promoure projectes i empreses amb un valor social o ecològic, que beneficiïn la comunitat i que respectin el medi ambient i la llibertat humana. El mateix nom de "Triodos", que en grec significa "els tres camins", és indicatiu de les tres grans àrees d'activitat del banc: el medi ambient, l'economia social i la cultura. Tanmateix, des d'un bon principi es va intentar que el *Triodos* fos una institució accessible i oberta a tothom; no volia ser només el banc per als verds o per qualsevol altre grup en concret.

El *Triodos* ha estès la seva activitat a Bèlgica i Anglaterra.

Des d'aleshores, el *Triodos* ha estès la seva activitat a dos països més: Bèlgica i Anglaterra. Igual que la branca belga, el *Triodos* anglès està registrat en el seu país com a empresa que proveeix serveis bancaris, però el banc en si està registrat oficialment a Holanda. Això vol dir que les branques estan sotmeses a la legislació holandesa i són regulades pel banc central holandès, encara que els bancs centrals respectius exerceixen certs controls reguladors.

Actualment finança uns 1.400 projectes, i el seu benefici net a 31 de desembre de 1997 era d'uns 180 milions de pessetes.

Cadascuna de les tres branques del *Triodos* inverteix exclusivament en el seu país. Totes comparteixen els mateixos valors però existeixen petites diferències entre una i altra pel que fa als productes financers que ofereixen.

En els set darrers anys, el *Triodos Bank* en conjunt ha tingut un creixement financer promig del 30%. Actualment finança uns 1.400 projectes, i el seu benefici net a 31 de desembre de 1997 era de 720.000 lliures (uns 180 milions de pessetes). Tot i això segueix essent un banc petit, que ocupa en total 78 persones.

3.2.2. Funcionament general

El *Triodos Bank* no és ni pretén ser com la resta de bancs.

El *Triodos Bank* no és, ni pretén ser, com la resta de bancs. En primer lloc perquè porta a la pràctica una política selectiva d'inversions. Només presta diners a empreses, normalment PIMES, i organitzacions que treballin en alguna de les següents cinc àrees d'activitat:

- 1. Economia social:** negocis, serveis i cooperatives amb caràcter innovador

2. **Medi ambient:** energia sostenible (solar i eòlica), agricultura orgànica i biodinàmica, tecnologia ambiental i conservació de la natura
3. **“Sense finalitat de lucre” i Art:** educació, necessitats especials, assistència mèdica, artistes individuals i grups
4. **Cooperació Nord-Sud:** promoció del microcrèdit i del Comerç Just
5. **Altres:** formes innovadores de viure i treballar

En segon lloc, perquè no ofereix una gamma completa de serveis bancaris. Els productes financers del *Triodos* estan orientats sobretot vers l'estalvi, i molt especialment vers l'estalvi a llarg termini. Aquesta orientació respon a la creença que “és difícil fer res de social o ecològic amb el “diner ràpid” dels comptes corrents”²⁹. Encara que aquest tipus de compte sí pot ser contractat per associacions, ONGs i empreses, el *Triodos* no ofereix comptes corrents als seus clients individuals. Aquests solen acudir a un altre banc per resoldre el dia a dia financer, i, per aquest motiu, el *Triodos* sol ser considerat un “segon banc”.

Aquest posicionament es veurà modificat en els propers anys. Les perspectives de futur que inclou el darrer informe anual del banc preveuen una ampliació dels serveis bancaris i de la gamma de productes financers, de manera que d'aquí a pocs anys els clients puguin recórrer al *Triodos* per realitzar totes les seves transaccions financeres.

El *Triodos* ha demostrat que compromís ètic i rendibilitat no són incompatibles.

Com en altres experiències d'inversió ètica, el *Triodos* ha demostrat que compromís ètic i rendibilitat no són incompatibles. Els interessos que ofereix solen ser iguals als dels bancs tradicionals.

- **Els préstecs**

A finals de l'exercici fiscal de 1997 el *Triodos* havia concedit préstecs per un total de 84,7 milions de lliures. Un 72% d'aquesta quantitat corresponia al *Triodos* holandès, un 17% a l'anglès i la resta al belga. Per àrees d'activitat (esmentades anteriorment) els percentatges foren 20%, 24%, 38%, 5% i 13% respectivament. Els préstecs poden ser tant a curt com a

Els projectes són analitzats cas per cas i jutjats en funció dels seus mèrits.

llarg termini, i solen oscil·lar entre 500.000³⁰ i 300 milions de francs belgues per projecte.

La singularitat del Triodos es mostra clarament en el procés de selecció dels projectes finançats. A priori no existeixen restriccions ni "l·listes negatives". Els projectes són analitzats cas per cas i jutjats en funció dels seus mèrits. Després de rebre la sol·licitud, el banc entra en diàleg amb el projecte a través d'un dels seus especialistes financers per conèixer-ne els detalls, els objectius i el valor social o ecològic que el projecte pot aportar. El Triodos dóna molta importància al factor humà com és l'equip de persones involucrat en el projecte, quina és la seva experiència i, sobretot, quin tipus de relació s'establirà entre les dues parts. És necessària una relació oberta i sincera de col·laboració que permeti al banc saber quan un projecte entra en dificultats.

El Triodos accepta de vegades garanties personals per part de les persones que envolten el sol·licitant del préstec.

En la qüestió del risc el Triodos ha demostrat també un caràcter innovador i creatiu. Tots els préstecs que concedeix el Triodos són garantits, però el banc posa en qüestió que accedir o no a un crèdit hagi de dependre exclusivament de la propietat o d'altres béns materials. Les qualitats personals de l'empresari que el demana i el suport que pugui tenir del seu entorn social són factors determinants que cal tenir en compte. Per aquest motiu, a més de les garanties tradicionals el Triodos accepta de vegades garanties personals per part de les persones que envolten el sol·licitant del préstec. Es constitueix un "cercle de garants", un grup d'unes quantes desenes de persones. Cadascuna d'elles es responsabilitza d'una petita part de la quantitat total a retornar. Aquestes persones no solament compleixen els requisits de garantia financera sinó que aporten una valuosa garantia moral i sovint acaben involucrant-se en la realització del projecte, jugant el paper de padrins.

• **Els comptes d'estalvi**

Agafant com a exemple la branca anglesa del Triodos, trobem fins a nou diferents comptes d'estalvi personal³¹. La quantitat mínima per poder obrir un d'aquests comptes va des de 10 fins a 2.500 lliures. Els interessos que rep el client varien en funció de la quantitat estalviada i del període de notificació³², el qual pot ser de 33, 90, 180 o 365 dies. El seu cobrament sol fer-se dos cops l'any, a finals de juny i

desembre, encara que alguns comptes paguen els interessos trimestralment o mensual.

Es demana al client que esculli entre tretze àrees d'activitat diferents, aquelles en què agradaria que els seus estalvis fossin invertits, o bé que especifiqui el nom d'un màxim de tres projectes.

Un d'aquests comptes (*Social Target*) introdueix la possibilitat d'afavorir directament un o més sectors en concret. A l'hora de contractar-lo es demana al client que esculli entre tretze àrees d'activitat diferents, aquelles en què li agradaria que els seus estalvis fossin invertits, o bé que especifiqui el nom d'un màxim de tres projectes. Addicionalment, el client pot escollir rebre un tipus d'interès inferior al fixat pel banc per aquest tipus de compte. Aquesta rebaixa d'interessos és automàticament transferida als projectes, els quals passen a beneficiar-se d'una taxa d'interès més baixa en el préstec que els ha concedit el *Triodos*.

En general es tracta de comptes d'estalvi amb una rendibilitat força atractiva però escassa liquiditat. El compte que més s'acosta a un compte corrent és el *High Interest Account*: amb un mínim exigít de 1.000 lliures, permet accés als estalvis sense necessitat de notificació prèvia, paga un interès brut mitjà del 4,25% anual i ofereix gratuïtament als seus clients 12 talons a l'any.

- **Els “comptes de col·laboració” (Partnership Accounts)**

El *Triodos* anglès ha creat uns comptes d'estalvi especials que són fruit de la col·laboració amb ONGs i organitzacions humanitàries o eclesiàstiques del país. Totes elles es caracteritzen per ser actives en les mateixes (o similars) àrees d'intervenció que el *Triodos*. Els sis “comptes de col·laboració” que s'ofereixen actualment³³ permeten als clients dirigir els seus estalvis vers aquells sectors amb els quals puguin sentir-se especialment compromesos o identificats. Aquesta funció de suport directe és possible gràcies a tres factors: l'elecció explícita del sector on s'invertirà l'estalvi del compte, la possibilitat de renunciar a part o a la totalitat dels interessos, i la donació que el *Triodos* fa a l'entitat col·laboradora per cada nou compte d'aquest tipus.

Per exemple, cada cop que un client obre un *Earth Saver Account* amb un balanç de 2.000 lliures o més, el *Triodos Bank* dona 5 lliures a una ONG anglesa anomenada *Friends of the Earth* que es dedica a investigar i promocionar l'ús de

l'energia renovable i a millorar l'eficiència energètica. A més a més, si el client així ho escull, els interessos que genera aquest compte d'estalvi poden ser pagats directament a *Friends of the Earth*. La col·laboració entre aquesta ONG i el *Triodos* va permetre, entre altres, la construcció de cinc turbines eòliques gegants a la localitat de Cumbria que subministren ja energia a unes 500 llars.

- **Els fons d'inversió**

El *Triodos Bank* gestiona una cartera d'uns deu fons d'inversions.

El *Triodos Bank* gestiona una cartera d'uns deu fons d'inversions, principalment des de la seva oficina central a Holanda. La majoria d'ells han estat reconeguts com a fons verds per les autoritats del país i consegüentment es beneficien d'un "règim fiscal verd" que permet que els dividendes que generen estiguin lliures d'impostos.

Cada fons d'inversió té un objectiu concret (lluita contra la pobresa, promoció de l'energia solar, etc.), i només inverteix en empreses o organitzacions vinculades a aquest objectiu.

3.2.3. Política ètica

A diferència del *Cooperative*, el *Triodos* no té una "política ètica".

A diferència del *Cooperative*, el *Triodos* no té una "política ètica", si entenem com a tal una declaració escrita dels criteris ètics que el banc aplica per descartar certs tipus d'inversions. Fa poc s'ha començat a considerar la possibilitat de publicar-ne una, encara que l'orientació que el *Triodos* dona a les seves inversions ja és per si sola força clara.

El banc té una certa reticència cap al fet de ser catalogat com a "ètic". El *Triodos* prefereix presentar-se com a "banc social".

En l'entrevista que vam tenir amb el *Triodos* anglès³⁴ Susan Jenkins³⁵ afirmava que el banc té una certa reticència cap al fet de ser catalogat com a "ètic", a causa de la subjectivitat i complexitat del terme. Alguns dels projectes que ha finançat el banc poden no ser considerats ètics per determinades persones. Per aquest motiu el *Triodos* prefereix presentar-se com a "banc social", encara que sovint ha utilitzat en la seva publicitat el terme "banc ètic", per la familiaritat del públic anglès amb el concepte d'inversió ètica.

- **Transparència enfront de confidencialitat**

La branca anglesa del *Triodos* ha resolt el problema de la transparència de les seves inversions de la forma més sen-

Publica una llista detallada de tots els projectes que finança, que es renova cada sis mesos. zilla: publicant una llista detallada de tots els projectes que finança, que es renova cada sis mesos. Si bé les cooperatives de crèdit i altres organitzacions publiquen llistes similars, no deixa de ser una pràctica innovadora quan s'aplica a una institució bancària.

En certa manera hom podria pensar que s'està posant en compromís la confidencialitat dels clients que qualsevol banc ha de respectar. El *Triodos* afirma que no. Es publiquen totes les organitzacions que reben diners del banc, però no la quantitat ni la durada del préstec. De fet, qualsevol informació que es publica és revisada i aprovada prèviament pels clients. Tanmateix, la inclusió o no en la Llista de Projectes no és negociable. Si una organització es nega a veure el seu nom publicat, junt amb una breu descripció de la seva funció i del projecte finançat, el *Triodos* no li concedeix el préstec.

La Llista de Projectes d'Hivern/Primavera de 1998 inclou exactament 159 organitzacions, classificades en 10 camps d'acció.

- **El compromís amb el Tercer Món**

En tractar-se d'un banc d'inspiració comunitària que finança bàsicament projectes d'abast local, no deixa de sorprendre que el *Triodos* canalitzi recursos cap als països en vies de desenvolupament. Un departament internacional de l'oficina central a Holanda és el responsable de gestionar el *Pla Nord-Sud*, que és com es coneix el conjunt de fons d'inversió del banc³⁶ que inverteixen en empreses de microcrèdit i Comerç Just.

El Triodos no fa intervenció directa en el Tercer Món. El *Triodos* no fa intervenció directa en el Tercer Món. La seva funció és recollir l'estalvi en països del Nord i canalitzar-lo cap a institucions, per exemple de microcrèdit, que ja existeixen o que s'estan desenvolupant en els països del Sud. L'objectiu és que aquestes entitats puguin arribar a ser autosuficients i estableixin els seus propis instruments de crèdit. A més de finançament, *Triodos* també ofereix suport i consell tècnic.

- **L'auditoria ecològica**

Des de 1994 el banc publica cada any un Informe Mediambiental.

Tota institució que realitza inversions ètiques hauria d'aplicar al seu propi funcionament els criteris ètics que defensa. El *Triodos Bank* així ho fa. Des de 1994 el banc publica cada any un Informe Mediambiental on s'analitza l'impacte ambiental de la mateixa institució. Més concretament, s'estudien les següents categories: consum d'energia, mobilitat, requeriments de les oficines, consum d'aigua, consum de paper i deixalles.

El *Triodos* encara no ha encarregat cap auditoria social que analitzi l'impacte de la seva activitat no solament en el medi ambient sinó també en els diferents grups humans que el conformen, però està estudiant la possibilitat de fer-ho. Tot i no tenir una declaració escrita sobre el concepte de *partenariat*, el *Triodos* reconeix com a "socis" seus tant els accionistes com els clients (estalviadors), els treballadors, els qui reben préstecs, i algunes de les entitats col·laboradores.

3.2.4. Valoració

El *Triodos Bank* només inverteix en determinats sectors de l'economia social.

El *Triodos Bank* només inverteix en determinats sectors de l'economia social, fet que, en principi, es podria considerar positiu, però que també permet una lectura oposada. Aquesta lectura "negativa" seria veure el *Triodos* com un banc dirigit exclusivament a un tipus de client molt concret, a persones ideològicament compromeses amb la idea d'afavorir certes activitats com l'agricultura orgànica o l'energia renovable que, malauradament, encara són poc conegudes pel públic en general. En altres paraules, fins a quin punt el compromís moral que suposa una orientació tan selectiva de les inversions limita el propi creixement del banc? Seguint aquesta línia de pensament, hom podria preguntar-se com pot arribar a ser rendible una institució que declara com a uns dels seus objectius l'oferir unes condicions financeres favorables en els seus préstecs a empreses i organitzacions.

Aquesta visió està basada en dos grans errors conceptuals. El primer és pensar que reduir conscientment la cartera d'inversions és un factor que limita les possibilitats d'un banc. Com ja ha demostrat el *Cooperative Bank*, el raona-

ment hauria de fer-se a la inversa. El *Triodos* dóna una orientació molt clara a les seves inversions i això no solament agrada als clients sinó que genera una sèrie d'avantatges financers i de funcionament. Agrada als clients perquè aquests saben on són invertits els seus diners, fet que genera una retribució moral i un sentiment d'implicació que sol traduir-se en lleialtat i confiança del client cap a la institució, dos factors de vital importància per a un banc. El *Triodos*, com a mínim la branca anglesa, assegura que això sigui possible publicant regularment tots els projectes que reben finançament, donant un exemple de transparència a la resta de bancs. A més ofereix als clients la possibilitat de dirigir encara més els seus estalvis a través dels “comptes de col·laboració”.

Un segon avantatge prové del fet que el *Triodos* inverteix en sectors en què la gent que hi treballa està molt vinculada als projectes que s'hi duen a terme. Això, afegit a la importància que dóna el *Triodos* a establir una relació de col·laboració amb els projectes, és un dels factors que assegura la viabilitat financera dels préstecs. La millor demostració n'és la baixa morositat del *Triodos*. El problema amb el qual topen els projectes alternatius i les organitzacions de l'economia social no és tant que el tipus d'interès que han de pagar pels préstecs que reben sigui massa alt, sinó que tradicionalment se'ls ha negat tot accés al crèdit bancari. Un cop institucions com el *Triodos* han confiat en aquests projectes, ells mateixos han demostrat que ser ecològicament i socialment responsables no els impedeix tornar puntualment els préstecs, ni pagar els interessos que se'ls demana. El segon gran error conceptual, —creure que invertir en l'economia social no és rendible—, comença a esmicolar-se.

3.3. Caisse Solidaire Nord-Pas de Calais

3.3.1. Origen

- **Les experiències inspiradores**

Són diverses les experiències franceses en el camp de la banca ètica que han contribuït a la creació de la *Caisse Solidaire Nord -Pas de Calais*, en 1997. Les iniciatives com les *Cigale*³⁷ o *Autonomie & Solidarité*³⁸ van possibilitar la re-

flexió sobre la conveniència de fer un canvi d'escala i d'estructura, per tal d'assolir l'objectiu de crear una caixa regional d'estalvi solidari que promogués les iniciatives locals d'emprenedors amb poca capacitat d'accedir al crèdit tradicional.

Altres experiències que han inspirat clarament els creadors de la *Caisse Solidaire* són experiències com les de la *Banca Ètica*, a Itàlia, el *Triodos Bank* a Holanda, l'*ÖkoBank* d'Alemanya i, molt particularment, la *Caisse Desjardins*, al Quebec.

- **El context local i regional**

El context en el qual se situa la *Caisse Solidaire Nord -Pas de Calais* és particularment difícil.

El context en el qual se situa la *Caisse Solidaire Nord-Pas de Calais* és particularment difícil. La regió pateix una taxa d'atur d'un 16%, i és una regió l'economia de la qual ha estat durant molt temps basada en la indústria pesada. Per altra banda, s'hi pot trobar un important dèficit en termes de creació d'empreses (40% per sota de la mitjana de la resta de l'estat). Aquest context provoca la marxa de joves diplomats cap a les grans ciutats o a l'estranger. La *Caisse Solidaire* es troba situada a Roubaix, ciutat particularment afectada per la crisi: 30% d'aturats a la mateixa ciutat, prop de 5.000 beneficiaris del RMI³⁹ i una important pèrdua de població⁴⁰.

En canvi, la regió presenta també uns avantatges considerables:

- Una gran tradició de solidaritat local, en particular intergeneracional. Sovint són les vídues dels treballadors de les mines les qui mantenen, gràcies a les seves indemnitzacions, nombroses persones del seu entorn més proper.
- Una important densitat associativa i militant.
- Una gran capacitat d'innovació social, per part de grups com els sindicats, els massons, els capellans... Aquestes xarxes faciliten sensiblement la mobilització, com veurem posteriorment.
- Una important xarxa d'ajuda a la creació d'empreses. Cent cinquanta-nou organismes d'aquest tipus es reparteixen per tota la regió.

- **Les etapes de la creació**

El suport del Consell Regional era indispensable.

El *Front National* s'abstingué.

Pels promotors de la *Caisse Solidaire* es tractava de lluitar contra l'atur basant-se en l'estalvi local, solidari i les dinàmiques de la societat civil. Calia inventar una altra manera de relacionar-se amb els diners. Les iniciatives franceses, a partir de les quals la *Caisse Solidaire* es va inspirar, havien contribuït a pal·liar l'escepticisme de nombrosos actors públics i privats. Entre aquests, el suport del Consell Regional era indispensable, succeïnt-se que tots els partits polítics donaren suport a la iniciativa, excepte el *Front National*, que s'abstingué.

Però quedava el problema del crèdit. La llei bancària francesa prohibeix a les associacions endeutar-se per prestar⁴¹ i imposen als organismes de crèdit el consentiment de la *Banque de France*. Una de les condicions prèvies per a la *Caisse Solidaire* era, per tant, el recolzament d'un banc que acceptés garantir el seu estalvi.

Abans d'abordar les qüestions tècniques com la creació del capital inicial, els promotors de la *Caisse Solidaire* reuniren els actors regionals (polítics, de la societat civil, de l'economia solidària, els finançadors, els emprenedors, els sindicats, les xarxes d'ajuda a la creació d'empreses, així com representants de bancs ètics —tals com l'*ÖkoBank* o la *Banca Alternativa Suïssa*—) al voltant d'una taula al Consell Regional, per explorar el terreny.

Es tractava d'avaluar els possibles obstacles culturals, els pensaments únics que podien ser obstacles per a idees innovadores: 'tot bon projecte troba diners'; 'hi ha massa bancs, per què crear-ne d'altres?'; 'si l'experiència no existeix encara, no funcionarà', etc.

El Consell Regional finançà llavors, en 1994, un estudi de viabilitat dut a terme per un grup de treball, alguns membres dels quals esdevindrien posteriorment membres del Consell d'Administració. Aquest grup estudià els tres eixos bàsics de la caixa: el crèdit rural, el crèdit urbà i el crèdit a les associacions. Es tractava per altra banda la qüestió dels *caps de xarxes*⁴², que haurien de jugar un paper de suport important en el seu desenvolupament.

Va ser aquest treball de construcció dels fonaments de la *Caisse Solidaire* el més llarg i difícil. Però més enllà del reconeixement públic, va desembocar en l'acceptació del *Crédit Coopératif* de garantir la *Caisse Solidaire* per part de la *Banque de France*, amb la condició que no prenguéssin l'estatut d'un banc sinó d'una caixa.

Una vegada assegurada la garantia, calia trobar el capital necessari per a la creació de la *Caisse Solidaire*, això és, 15 milions de francs⁴³. Dues categories d'accionistes havien de contribuir a aquest capital: els associats no-cooperadors, no representant ni els estalviadors ni els emprenedors (49%), i els associats cooperadors (51%)⁴⁴. Una altra condició imposada pel *Crédit Coopératif* era que cap persona física no podria contribuir al capital fundador de la caixa, per tal d'evitar un predomini massa important de poder individual.

Més enllà del capital de base, 15 associats cooperadors de la societat civil contribuïren cadascú amb 5 parts del capital, fet que els donà una veu en el si del Consell d'Administració. Aquesta participació en el capital per part de la societat civil era important per tal d'arrelar en la societat civil local i regional. Era, per altra banda, essencial a l'inici de la *Caisse Solidaire* tenir un marge de capital, donat que el consentiment de la *Banque de France* perd vigència en el moment en què el capital passa el llindar inferior dels 15 milions de francs.

El 25 de juliol de 1997 la *Banque de France* aprovà la *Caisse Solidaire Nord - Pas de Calais*, que s'inaugurà el 14 d'octubre del mateix any.

3.3.2. Funcionament general

El principal objectiu és recollir l'estalvi ètic regional i invertir-lo localment en la lluita contra l'atur i l'exclusió.

- **Objectius**

El principal objectiu és recollir l'estalvi ètic regional i invertir-lo localment en la lluita contra l'atur i l'exclusió, permetent el suport financer a 200 projectes per any en la regió. Per assolir aquestes finalitats, la *Caisse Solidaire* es planteja l'objectiu de recollir 50 milions de francs d'estalvi en tres anys.

- **Intervenció i funcionament**

La *Caisse Solidaire* és una societat anònima a capital variable. El capital de partida era de 15. 015. 000 francs, repartit en tres grups d'accionaris:

- els *partenaires* públics: la regió Nord-Pas de Calais
- els *partenaires* financers: *le Crédit Coopératif*, *la Caisse des dépôts et consignations*, *Finorpa*, *Gipel*, *Macif*, *Autonomie et Solidarité*
- els *partenaires* de la societat civil: 15 associacions del món sindical, patronal, universitari, social, esportiu, religiós i cultural

- **El comitè ètic**

Configurat per 14 membres, el comitè ètic decideix orientacions estratègiques dels préstecs.

Configurat per 14 membres, el comitè ètic decideix orientacions estratègiques dels préstecs i garanteix el respecte dels objectius establerts per la *Caisse Solidaire*. Per altra banda, garanteix la transparència de les inversions i de la gestió de la caixa, i la bona informació dels estalviadors mitjançant una publicació trimestral on s'informa de les activitats de la caixa.

- **El comitè d'apadrinament**

El comitè d'apadrinament està format per un centenar de personalitats de l'àmbit regional o estatal que se subscriuen a la *Caisse Solidaire* a l'inici i en reforcen la notorietat. S'hi poden trobar personalitats polítiques, culturals, esportives, religioses i econòmiques.

- **Els dipòsits**

Els *comptes d'estalvi solidari* proposats per la *Caisse Solidaire* són comptes a termini, d'una durada mínima de dos anys, que tenen per vocació la creació de llocs de treball a la regió *Nord-Pas de Calais*. Les sumes mitjanes dels dipòsits són de 20.000 francs per a les persones físiques⁴⁵. Es tracta d'un *estalvi de proximitat* que es reinverteix en els projectes de creació d'empreses de la regió de *Nord-Pas de Calais*.

Els dipòsits a la *Caisse Solidaire* poden aportar fins a un 2% a les persones físiques i un 2,5% a les persones morals,

però el 60% i 20%, respectivament, d'aquests estalviadors escullen una remuneració del 0% en benefici de les accions portades per la *Caisse*. Es tracta, per tant, d'un *estalvi militant*, de manera que els estalviadors prioritzen "fer treballar els seus estalvis per l'ocupació".

Malgrat l'escassa remuneració dels dipòsits proposats, Christian Tytgat, Director General de la *Caisse Solidaire*, subratlla que: «...deu mil francs dipositats al 2,5%, suposa una remuneració de 250 francs per any... contra 325 francs en un altre lloc. La diferència és per tant mínima si considerem el resultat en l'aspecte humà que no té preu: el nostre estalvi treballa per l'ocupació»⁴⁶.

- **Els préstecs**

Els préstecs estan entre 30.000 i 150.000 francs, amb un interès del 8%, retornables en períodes d'entre dos i vuit anys. Els beneficiaris poden ser creadors d'empreses (individuals o no), o empreses de menys de tres anys d'existència, sigui quina sigui la seva forma jurídica (artesanat, comerç, serveis, indústria, agricultura...), si els seus objectius s'encabeixin en les orientacions definides pel comitè ètic.

- **La garantia dels préstecs**

L'aval del préstec es reparteix entre organismes de garantia (50%), l'aval d'un grup solidari de cinc a deu persones de l'entorn de l'emprenedor (30%), i la càrrega de la *Caisse Solidaire* (20%). Cada sol·licitant es compromet per altra banda a ser "apadrinat" i seguit per una de les 159 estructures regionals de seguiment de la creació d'empreses i *partenaires* de la *Caisse Solidaire*.

- **Sectors d'activitat**

La *Caisse Solidaire* ha repartit el seu sector d'intervenció en tres categories:

- les *petites entreprises* (de menys de 20 assalariats) de servei, d'artesanat, d'indústria...
- el desenvolupament en el medi rural, l'agricultura biològica, el turisme verd...
- les *associacions d'utilitat social*, orientades vers la creació d'ocupació i la lluita contra l'exclusió

El primer element necessari és un reconeixement dels poders públics, del sector privat i del gran públic.

- **El pla de màrqueting**

Encoratjar els particulars i les persones morals a dipositar els seus diners en un nova caixa d'estalvis, de petites dimensions, exigeix un treball important de sensibilització i de màrqueting. El primer element necessari és un reconeixement dels poders públics, del sector privat i del gran públic.

En el marc del seu estudi de viabilitat, la *Caisse Solidaire* va enviar un qüestionari a 7.000 persones, accionistes d'*Autonomie & Solidarité*, per tal d'analitzar el potencial d'estalvi. El 88% dels accionistes respongueren favorablement a la idea de dipositar els seus estalvis a la *Caisse Solidaire*, fet que permeté preveure la col·lecta de 40 milions de francs en dipòsits de prop de 5.000 estalviadors.

Per tal de sensibilitzar l'opinió pública, la *Caisse Solidaire* organitza regularment reunions locals amb els poders públics i invita en particular els alcaldes, les associacions (d'economia solidària, ecologistes, però també culturals, esportives, religioses...), les xarxes de recolzament a les microempreses i els *caps de xarxa* de diferents organismes (comerciants, sindicats, patrons...). Les relacions amb els mitjans de comunicació són igualment importants, però serveixen més per a informar els creadors d'empreses d'una font de crèdit disponible que per a sensibilitzar els estalviadors.

3.3.3. Valoració

Donada la seva curta experiència, és difícil avaluar els resultats de la *Caisse Solidaire*. Tanmateix el maig 1998, després de només set mesos d'activitat, el seu capital havia arribat a 16.746.000 francs, i l'estalvi a més de 7 milions de francs, subscrits per 226 persones físiques i 33 persones morals.

Per altra banda, l'existència de moltes promeses d'obertures de comptes permet a la *Caisse Solidaire* preveure un estalvi de 25 milions de francs després d'un any d'activitat. Des de l'obertura de la caixa de crèdit, el maig de 1998 s'havien presentat 108 projectes, i respecte als 81 dossiers estudiats, 59 han estat presentats al comitè de compromís, i 38 s'han acceptats, per un valor total de 3.365.000 francs. Això

representa la creació de 120 llocs de treball a la regió en els propers dos anys.

3.4. Banca Ètica Italiana

En 1995 un ampli moviment social endegà el projecte de crear una banca ètica.

En 1995 un ampli moviment social endegà el projecte de crear una banca ètica amb la fórmula jurídica de banca de crèdit cooperatiu. Sindicats, cooperatives socials, associacions i altres ONGs, participaren en l'elaboració d'aquesta ambiciosa iniciativa social. Aquesta iniciativa seguí l'experiència de les Mútues d'Autogestió (MAG) a Itàlia i de la banca alternativa a la resta del món.

- **Funcionament de les MAG**

Els trets distintius són pocs, però clarament definits: la plena participació dels socis a l'autogestió, la possibilitat de dirigir el propi estalvi envers projectes amb finalitat social, el manteniment de projectes gestionats per organitzacions sense finalitat de lucre, les garanties no basades en el patrimoni sinó sobre el coneixement i valoració de la persona i dels propis projectes.

En el si de les MAG, l'intercanvi de diner només és possible entre socis, i abans de poder dipositar els diners en el seu interior cal ingressar una quota social determinada. Jurídicament són, en definitiva, cooperatives que promouen l'intercanvi de diners entre els socis.

- **De les MAG a la Cooperativa Verso la Banca Ètica**

Es vol operar per possibilitar que la banca pugui transferir els diners de la societat civil als segments socials més desfavorits.

“Demostrarem molt respecte per nosaltres mateixos i per tots aquells que ens confien els seus estalvis per realitzar quelcom útil. Però no farem beneficència” remarca amb força Maurizio Spedaletti, un dels socis de la Cooperativa Pangea, activa a Roma des de 1991. Ser productius i eficients té un sentit diferent si significa assumptió de responsabilitat. En certa manera, es parteix de la idea segons la qual no es considera legítim l'enriquiment basat en la sola possessió del diner. Per això hi ha la voluntat de garantir una justa remuneració del capital dels estalviadors, mitjançant la recerca d'un equilibri entre taxes d'interès i exigències dels beneficiaris. Destinat del crèdit que el crèdit és un dret de tots

ficiaris. Partint del supòsit que el crèdit és un dret de tots, sense discriminacions de cap tipus, ni tan sols econòmiques, es vol operar per possibilitar que la banca pugui transferir els diners de la societat civil als segments socials més desafavorits.

L'any 1996 el projecte de la Banca Ètica es dirigí clarament vers la constitució d'una banca que li permetés ser present en tot el territori. Per a la constitució d'una banca, la normativa italiana fixa el capital social mínim exigible en 12.500 milions de lires.

El darrer maig d'aquest any, l'assemblea general dels socis de la *Cooperativa Verso la Banca Etica* ha formalitzat el naixement de la primera Banca Ètica a Itàlia. Després de tres anys de treball i quasi completada la recollida dels 12.500 milions de lires, les 22 associacions, cooperatives i empreses italianes de l'anomenat "Tercer Sector" han afrontat allò que semblava un repte difícil d'assolir: recollir 600 milions de capital al mes i aplegar uns 8.000 socis, entre els quals hi ha ajuntaments, institucions provincials, regions, diòcesis, associacions ecologistes i institucions bancàries⁴⁷.

- **Estructura i funcionament**

Inicialment no es podran obrir comptes corrents ni llibretes d'estalvi, emetre talons ni utilitzar targetes de caixers automàtics. Cada estalviador serà lliure d'escollir la pròpia taxa de referència, donada una taxa d'interès màxima, i el sector en què vol invertir el propi estalvi.

Inicialment no es podran obrir comptes corrents ni llibretes d'estalvi, emetre talons ni utilitzar targetes de caixers automàtics. La Banca Ètica oferirà certificats de dipòsit ètics i obligacions ètiques, que probablement es podran subscriure en bancs o caixes convencionals, vist que, ara per ara, només hi ha prevista una sola seu a Pàdova. També aquí, tal com es fa en el circuit de les inversions ètiques, cada estalviador serà lliure d'escollir la pròpia taxa de referència, donada una taxa d'interès màxima, i el sector en què vol invertir el propi estalvi. Es pot esdevenir soci comprant una o més participacions del capital social de la *Cooperativa Verso la Banca Etica* que van d'un mínim de 100.000 lires a un màxim de 80 milions per les persones físiques.

Respecte als mecanismes financers, algunes opcions estan clares: la banca operarà al cent per cent en activitat real, i això és no emetent accions ni efectuant especulacions financeres. A més, es pretén garantir la transparència de totes les operacions. Seran acceptats, per exemple, només nominals i

no anònims. L'ambició és aconseguir 200.000 milions de lires en els propers tres anys, capital per a reinvertir sense demanar als beneficiaris, de forma prioritària ni exclusiva, garanties patrimonials. Els crèdits seran concedits sobretot a partir de la validesa del projecte, tant des del punt de vista econòmic com ètic. Els sectors i els individus cap als quals es dirigiran preferentment les inversions seran entitats sense finalitat de lucre que s'ocupen, per exemple, del comerç equitatiu i solidari, de la preservació del medi ambient, del subministrament de serveis en el camp de la cultura i de l'esport, o bé són organitzacions d'immigrants o ONGs.

4. Altres experiències d'inversió ètica a Europa

Öko-Bank

En 1984 es creà l'Associació de Promotors de l'*Öko-Bank* (Banc Ecològic)⁴⁸, per tal de recaptar els 6 milions de marcs (uns 400 milions de pessetes), que la legislació alemanya exigeix com a capital per a fundar un institut bancari. Aquesta xifra s'aconseguí el novembre de 1987, i encara que en el mateix mes es compliren els requisits legals per a crear el nou organisme, el banc obrí les portes l'abril de 1988.

El Banc Ecològic adoptà la figura jurídica de cooperativa de crèdit. El capital inicial de 6 milions de marcs s'obtingué a partir de participacions mínimes de 200 marcs que foren subscrietes per milers de persones simpatitzants.

En principi el banc presentava una oferta de serveis limitada. Amb objecte de concentrar-se en el sector dels crèdits no oferia als seus impositors serveis de pagament de rebut, encara que en el futur es pogués arribar a realitzar. La funció més important del banc era la característica bàsica d'un banc ètic, això és, dirigir el capital dels impositors cap als crèdits a empreses i grups que presentessin projectes autogestionats socials i ecològics.

El plantejament inicial era que gran part del capital s'aconseguís a través de la renúncia voluntària dels interessos.

El plantejament inicial era que gran part del capital s'aconseguís a través de la renúncia voluntària dels interessos. El client decidia posar els seus estalvis a disposició del Banc Ecològic triant tres nivells d'interès:

- Interès normal, a nivell de mercat.
- Interès entorn de la meitat del que s'ofereix en el mercat.
- Renúncia total dels interessos.

Les activitats financeres del banc ecològic, en especial la concessió de crèdits, han de comportar un mínim risc de pèrdues. El banc es troba davant una certa contradicció: ha de concedir diner amb condicions mínimes de seguretat a projectes que en si mateixos poden comportar un alt risc de

fracàs o assumir la dificultat de navegar amb dificultats. A aquests efectes, existeixen dues vies per a minimitzar riscos: la via tradicional d'obtenir avals d'altres institucions sobre la solvència econòmica o, una altra via més innovadora, com és la confecció d'un pla esglaonat de concessió de crèdit, fet que comporta una comunicació entre banc i client basada en la mútua confiança.

Un nivell adequat d'interès del capital s'ha fixat en principi en un 5%.

Pel que fa al cobrament pel banc dels rèdits de capital deixat, es fixen dos models d'interès: cobrament d'interessos al mateix nivell del mercat (per a empreses que no entrin de ple en el criteri ecològic i alternatiu), i cobrament d'un interès molt més reduït que el del mercat per a empreses que estiguin organitzades a partir de la filosofia que inspira el banc. La quantitat i les categories de l'interès, així com els terminis, es fixen d'acord amb les necessitats i possibilitats de les empreses. Un nivell adequat d'interès del capital s'ha fixat en principi en un 5%.

El Banc Ecològic rep suport financer dels Verds alemanys i de l'SPD, així com inversions estrangeres. Actualment té prop de 22.300 socis. A Europa central, on existeixen moltes petites empreses que s'esforcen per aplicar mètodes de producció a partir de criteris ecològics i socials, aquest banc significa la possibilitat d'obtenir per a aquests projectes crèdits que molt poques institucions bancàries concedirien. Per altra banda, ajuda a superar una certa dependència d'aquesta economia de base dels fons de l'Administració central i dels ajuntaments.

Banca Alternativa Suïssa (BAS)

Provenien d'ambients ecologistes, dels moviments alternatius, del món sindical o bé pertanyien a ONGs.

A finals del 1987 es constituí a Berna una "associació d'apadrinament per un banc alternatiu a Suïssa". Els seus membres, que en 1992 arribaren a ser 2.500, provenien d'ambients ecologistes, dels moviments alternatius, del món sindical o bé pertanyien a ONGs. L'associació reuní el capital necessari per al llançament i va fer les gestions per obtenir la llicència de funcionament de part de la Comissió Federal de la Banca. Constituïda com una societat anònima de dret suís, la BAS obtingué l'autorització de la Comissió Federal de la Banca l'agost de 1990. El seu capital social ascendí a 9,6 milions de francs suïssos.

L'objectiu era dotar amb majors recursos projectes alternatius i innovadors en àrees com l'ecologia, la solidaritat social, l'ajuda al desenvolupament, l'autogestió o la promoció de la dona.

L'objectiu concret dels promotors era dotar amb majors recursos projectes alternatius i innovadors en àrees com l'ecologia, la solidaritat social, l'ajuda al desenvolupament, l'autogestió o la promoció de la dona. Per tal fet, resultà important la voluntat d'introduir un principi de solidaritat activa entre dipositants i prestataris incitant els inversionistes a renunciar a tot o a part dels seus interessos. Un Comitè Ètic de crèdits i un Consell Ètic tenen la responsabilitat de vetllar pel respecte dels objectius i ideals del banc.

En matèria de serveis, la BAS ofereix la majoria dels que s'esperen d'una institució bancària, amb excepció dels que representen costos molt elevats, però a més aplica una política molt definida en cada activitat. Així, els dipòsits de persones o d'institucions només s'accepten amb una declaració (en formularis impresos) que indiqui de forma precisa el seu origen i que els impostos aplicables han estat pagats a Hisenda. No s'atorguen comptes numerats ni es presten serveis anònims.

En matèria de crèdits, a més del criteri preferencial de rendibilitat, el banc pot atorgar a altres projectes menys atractius "crèdits d'estímul" que disposen de condicions favorables, tals com interessos d'un 5%. Altres serveis normals inclouen els comptes corrents, d'estalvi, d'estalvi salari, operacions en moneda estrangera, emissió de lletres de canvi, xecs, pagarès i altres documents de comerç, préstecs hipotecaris, compra i venda de títols, autorització de compensacions.

En matèria de crèdits normals, la BAS opera en condicions de mercat, però dóna preferència a projectes en les següents àrees: agricultura biològica i producció ecològica, transport que respecti l'ésser humà i l'ambient, empreses socials i democràtiques, habitatge social i ecològic, projectes a càrrec de dones o a favor d'elles, projectes per al Tercer Món. En relació a aquestes accions la BAS també ofereix la seva intermediació per a crèdits directes i per a l'emissió d'obligacions, accions i bons de participació.

L'opinió sobre la BAS ha de tenir en compte el context suís, on les campanyes, exigint transparència als bancs acusats de "rentar" diner provinent de la droga, la venda d'armes i altres transaccions dubtoses, han sensibilitzat sectors del

La seva posada en marxa provocà una sensibilització ecològica en certs bancs comercials.

públic a exigir un control sobre l'ús del diner. Segons els responsables de la BAS, la banca tradicional ha reaccionat amb condescendència, remarcant el seu caràcter marginal i modest i posant en dubte el seu possible èxit. Al mateix temps la seva posada en marxa provocà una sensibilització ecològica en certs bancs comercials. La banca mutual sembla haver acollit amb interès la iniciativa.

Institut de Crèdit GLS-Bochum⁴⁹

La “Banca Comunitària” de Bochum, creada en 1974, és el més antic dels Bancs Ètics contemporanis.

La “Banca Comunitària” de Bochum, creada en 1974, és el més antic dels Bancs Ètics contemporanis. Reagrupa un total de 17.000 estalviadors i membres i finança essencialment projectes en els àmbits de l'educació, de l'agricultura biodinàmica i de les energies renovables.

Malgrat això, el Banc no ha restringit la seva política de crèdits només a projectes de caire antropològic, sinó que en els darrers anys ha estat en un pilar fonamental per a molts altres moviments socials.

Com indica el seu anagrama GLS (donar, prestar i regalar), aquest banc antropològic, a part dels préstecs a baix interès, sol concedir capital sense cap classe d'interès i, fins i tot, realitza donacions a fons perdut en cas que el projecte presentat ho mereixi.

L'Association Pour le Droit a l'Initiative Économique (ADIE)

- **Origen i evolució**

Maria Nowak tirà endavant aquesta iniciativa a partir d'una trobada amb Muhammad Yunnus, fundador del Grameen Bank.

L' Association pour le Droit à l'Initiative Économique (ADIE) és una associació de microcrèdit⁵⁰ que dóna suport a la creació d'activitats per part de persones excloses del crèdit tradicional. Maria Nowak tirà endavant aquesta iniciativa a partir d'una trobada amb Muhammad Yunnus, fundador del Grameen Bank. Fou gràcies al suport de la DAS, la Fondation de France, la Caisse des dépôts i des consignations, i del Comité catholique contre la faim et pour le développement (CCFD) que es creà l'ADIE.

L'ADIE es constituí jurídicament com a Associació segons la llei 1901, ja que per a crear una societat financera a França es necessita un capital d'inici de 15 milions de francs així com un important rigor comptable, informàtic i financer, que l'ADIE no podia assegurar en els seus inicis. Però la llei bancària a França prohibeix a una associació demanar un capital per a deixar-lo, de manera que qualsevol préstec s'ha de fer a partir dels fons propis.

Malgrat els fons col·lectats per l'associació a partir de les col·lectivitats territorials en la forma de fons de crèdit autoguarantits, el capital disponible per a efectuar préstecs era limitat, de manera que feia falta involucrar els bancs. Foren els bancs anomenats mutualistes els que s'hi van interessar més i els que van acceptar fer préstecs als "clients" de l'ADIE sota certes condicions, que descrivim a continuació.

- **Funcionament**

L'ADIE fa préstecs únicament a individus exclosos del sistema bancari tradicional.

L'ADIE fa préstecs únicament a individus exclosos del sistema bancari tradicional (essencialment a les persones beneficiades per l'RMI⁵¹ i als aturats de llarga durada), sumes de entre 1.000 i 30.000 francs (22.000 francs de mitjana). Els reemborsaments mensuals són esglaonats en un període de dos anys com a màxim, amb una taxa d'interès d'un 6,5% per any, als quals cal afegir el 2% per la contribució als fons de garantia.

Un dels objectius de l'ADIE des de 1995 ha estat desenvolupar *partenariats* amb els bancs, i això per diverses raons: el finançament dels préstecs i la contribució als fons de garantia; la millora dels mètodes d'instrucció dels dossiers i del seu seguiment i la facilitació del cobrament dels impagats.

Aquesta tendència està fortament desenvolupada des de 1996, donat que els *partenaires* bancaris han finançat el 60% dels préstecs. En el marc d'aquests préstecs, el sol·licitant signa directament un contracte amb el banc i l'ADIE assumeix el paper d'avalador en el 75% del préstec, cobrint-se amb el seu fons de garantia i gràcies al recolzament d'una contra-garantia finançada per un fons de l'estat: els Fons de Garantia per a la Inserció (FGIE). El 40% dels préstecs s'efectuen directament per l'ADIE sobre els fons propis, i són garantits de la mateixa manera que els préstecs bancaris.

A més dels *partenariats bancaris*, l'ADIE desenvolupa *partenariats tècnics* amb xarxes d'ajuda a la creació d'empreses per millorar l'elaboració i seguiment dels dossiers de finançament. Més enllà de concedir préstecs, l'ADIE i les seves xarxes locals ofereixen seguiment i formació tècnica i comercial al creador de l'empresa durant el desenvolupament de la seva activitat.

- **Finançament de l'organització**

S'han establert compromisos de col·laboració amb actors financers, entre altres, els bancs *Crédit Mutuel* i *Crédit municipal*. Aquests bancs financen els préstecs dels quals l'ADIE actua com a garantia, i participen igualment en els fons de garantia. Financen també certs productes bancaris.

L'ADIE es beneficia de la mateixa manera del suport de:

- **l'Estat i de les col·lectivitats territorials:** Ministeri de Treball i d'Afers Socials, Ministeri de les Petites i Mitjanes Empreses, Delegació Interministerial a la Ciutat, Delegació Interministerial per a l'RMI, i Col·lectivitats Territorials (regions, departaments, ciutats),
- **diverses institucions públiques:** Fons d'acció social per als treballadors immigrants i les seves famílies, Fons d'intervenció per a la salvaguarda, transmissió i reestructuració de les activitats comercials i artesanals, Fons de garantia per a les estructures d'inserció per l'economia, i la Caixa de dipòsits i consignacions, de la Unió Europea,
- **bancs:** *Crédit Mutuel*, *Crédit Municipal de Lille*, *Lyon i de Nantes*, *Compagnie bancaire*, *Caisse d'Épargne des Pays de Loire*, *Banque de France*, *BNP*, *BIMP*, i donatius privats,
- **diversos organismes privats:** *Fondation Agir pour l'Emploi* (EDF/GDF), *Fondation de France*, *Fondation France Active*, *Fondation Lévi Strauss*, *Fondation MACIF*, *Fondation Générale des Eaux*, *Fondation pour le Progrès de l'Homme*, *Fonds Épargne Investissement et Développement*, *Médecins Sans Frontières*, *Restaurants du Cœur*.

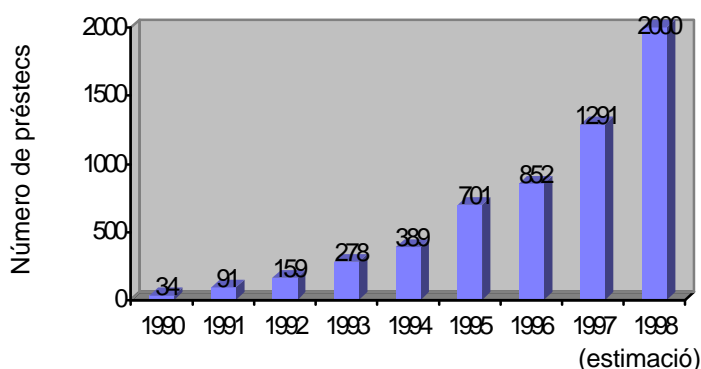
- **Resultats i perspectives de futur**

L'ADIE ha anat ampliant el seu camp d'acció de manera considerable des de la seva creació. Actualment l'ADIE és

present en 15 regions i 46 departaments de França. A més, és present des de 1994 en els territoris d'ultramar: la *Réunion*, *Mayotte*, i ben aviat la *Martinique*.

El juny de 1998 l'ADIE havia finançat un total de prop de 4.400 projectes, d'una suma mitjana de 21.472 francs. En el moment de la publicació del seu informe d'activitat corresponent a 1997, l'ADIE havia deixat un total de 82 milions de francs, amb unes taxes de retorn d'un 90%.

Des de la seva creació l'ADIE ha augmentat els préstecs acordats de manera significativa:

Un dels objectius de l'ADIE seria passar d'un estatut d'associació al d'una societat financera.

L'ADIE ha demanat el *reconeixement d'utilitat pública*, fet que permetria tenir accés als productes dels dipòsits bancaris ètics a França. Un dels objectius de l'ADIE seria passar d'un estatut d'associació al d'una societat financera, donant-li un nou impuls que li permetria tant endeutar-se per prestar com recollir estalvi.

FINANSOL

- **Origen i objectius**

L'associació *Finansol (Finançament solidari)* es creà en 1995 per iniciativa de diverses associacions franceses dedicades a l'economia social amb l'objectiu de reunir els operadors financers que garanteixen productes financers d'estalvi ètic o solidari. Els fundadors són l'ADIE, *Autonomie et solidarité*, *les Cigale*, *Garrigue*, l'associació *France Active*, la

Un dels objectius de *Finansol* és garantir la bona utilització de l'estalvi gràcies al *label finansol*, marca de qualitat dels productes financers i dels operadors financers solidaris.

Nef, la *Sifa* i la *Sidi*. *Finansol* reuneix tres sectors: els operadors financers solidaris, les xarxes bancàries i un tercer sector format per persones físiques que donen suport a l'associació.

Més concretament, els objectius de *Finansol* són tres: garantir la bona utilització de l'estalvi gràcies al *label finansol*, marca de qualitat dels productes financers i dels operadors financers solidaris, promoure una pràctica solidària de l'estalvi a partir del estalviadors i del gran públic i, per últim, ser un centre de reflexió per a la creació de nous mecanismes de finançament solidari.

- **Criteris d'atribució del *label***

El *label* s'atorga a aquells projectes i institucions que destinen la part essencial dels seus recursos, particularment els fons col·lectats, a la creació de llocs de treball i, més particularment, a la inserció econòmica de les persones amb dificultats. L'activitat econòmica sostinguda o creada haurà per altra banda, d'exercir-se en condicions de respecte a les persones i al seu marc de vida. Els bancs que es beneficien del *label* han de proposar productes financers (bancaris o borsaris) solidaris que col·lecten l'estalvi per almenys una de les associacions que es beneficien del *label*⁶².

Un nombre creixent de francesos desitgen que el seu estalvi contribueixi a lluitar contra l'exclusió i en pro de l'ocupació.

Un nombre creixent de francesos desitgen que el seu estalvi contribueixi a lluitar contra l'exclusió i en pro de l'ocupació⁵³. En aquest sentit, el *label finansol* els garanteix un bon ús del seu estalvi, el respecte de les seves motivacions i la transparència de la utilització dels fons.

Nouvelle Economie Fraternelle (NEF)

- **Origen i objectius**

L'associació NEF va ser creada en 1979 per persones desitjoses d'experimentar noves formes de gestió financera, més solidària i més ètica. Vist el desenvolupament de l'associació, en 1988 la llei bancària imposà la creació de la *Société coopérative financière anonyme à capital variable la NEF* per permetre la gestió financera rigorosa que necessitava l'associació.

L'estalvi dels cotitzants a la NEF està garantit per la *Banque Française de Crédit Coopératif* (BFCC). Així mateix, la *Société Financière NEF* preveu esdevenir una banca per ella mateixa, encara que pretén també retirar-se del seu àmbit d'intervenció una vegada que aquest arribi a ser autosuficient.

- **Funcionament**

Els crèdits de la NEF s'atorguen a iniciatives en camps com l'agricultura biodinàmica i biològica, la pedagogia, l'art i cultura, la salut, l'ecologia, etc.

La *Société Financière NEF* crea un pont entre els estalviadors i els sol·licitants de préstecs, acordant préstecs exclusivament professionals a empreses individuals, societats o associacions de tot França, per aquelles iniciatives que tinguin algun component social o ecològic⁵⁴. Els crèdits de la NEF s'atorguen a iniciatives en camps com l'agricultura biodinàmica i biològica, la pedagogia, l'art i cultura, la salut, l'ecologia, etc.

La NEF garanteix l'ètica dels préstecs presentant cada any una llista exhaustiva dels préstecs atorgats.

Els préstecs de la NEF, d'una suma esglaonada entre 50.000 i 500.000 francs, poden ser d'una durada a *curt termini* (algunes vegades a dos anys), *mitjà termini* (dos a set anys), o a *llarg termini* (set a quinze anys). Les taxes d'interès estan calculades en funció de la durada del préstec, i permeten a la NEF equilibrar aquests comptes. Els préstecs han de ser garantits, per exemple, per persones físiques o morals de l'entorn, que aportin cadascuna un aval limitat (entre 5.000 i 20.000 F). Aquest "cercle de garantidors", donat que els membres coneixen bé el projecte i sovint han participat en la seva elaboració, assegura que l'emprenedor no es trobi mai aïllat, i ofereix un important suport en cas de dificultats. Pels préstecs d'una suma elevada es demana també algun altre tipus de garantia a més d'aquesta (hipoteques, per exemple).

- **Finançament de l'organització**

La *Société Financière NEF* no ha de recórrer als mercats financers per al seu funcionament sinó que més aviat depèn del rendiment de l'estalvi social dels seus cotitzants. Són els estalviadors que escolleixen dipositar el seus diners en els

productes bancaris solidaris proposats per la NEF en *partenariat* amb els establiments bancaris.

Les fórmules d'estalvi proposades per la NEF inclouen les parts de capital (la suma mínima de la cotització és de 200 francs, i no ha donat fins al moment cap interès), el *compte de dipòsit a termini NEF* (d'un mínim de 2.000 francs en un període d'almenys dos anys, permetent a l'estalviador escollir el camp en el qual desitja que el seu estalvi treballi i escollir la taxa d'interès del seu dipòsit, comprès entre el 0% i la taxa en vigor⁵⁵), el *dipòsit de "partage NEF - Follereau"* (l'import dels interessats renunciats parcialment o total es destina a la *Fondation Raoul Follereau pour le Logement Social*), els comptes-llibreta (donació anual d'una part dels interessos) i els comptes-xecs.

• Resultats

La NEF ha finançat fins ara 600 projectes, i la suma total dels seus crèdit puja fins els 44 milions de francs.

La NEF ha finançat fins ara 600 projectes, i la suma total dels seus crèdits puja fins a 44 milions de francs, un 10% de més que en 1996. En 1997, 64 préstecs s'acordaren per un total de 16.176.122 de francs.

La NEF fa un esforç considerable per constituir les provisions necessàries per a cobrir els riscos lligats a la creació de petites empreses per persones sense treball. En 1997 aquestes provisions eren de 1.291.000 francs, però dos dossiers representen, només ells sols, més de la meitat d'aquestes provisions.

A 31 de desembre 1997 el capital de la societat, en mans de 2.196 accionistes, s'elevava a 16.625.200 francs. El 31 de gener de 1998 el compte a termini de la NEF tenia acumulat un capital de 25,5 milions de francs, sobre 672 comptes oberts. Això representa una progressió, en un any, de 6,5 milions de francs (+35%). La taxa mitjana de remuneració dels dipòsits és de 2,69%. Els *comptes-llibreta* tingueren un fort creixement entre 1996 i 1997, donat que la suma arribà a 45 milions de francs el 31 de desembre de 1997, contra 25 milions de francs a la fi de 1996. Això representa un augment d'un 80%. Els *comptes-xecs* han tingut un creixement relativament important, donat que el 31 de desembre de 1997, ja havien estat ja oberts 600 comptes, és a dir, tres vegades més que l'any precedent.

Société d'Investissement et de Développement International (SIDI)

La SIDI es creà el 1984 per iniciativa del Comité Catholique contre la Faim et pour le Développement (CCFD).

- **Origen i objectius**

La SIDI es creà el 1984 per iniciativa del *Comité Catholique contre la Faim et pour le Développement* (CCFD), amb l'objectiu de promoure en els països menys industrialitzats les iniciatives d'aquells emprenedors que no tenen accés a les estructures tradicionals de finançament. La seva finalitat és crear institucions locals capaces de sostenir i finançar les micro i petites empreses, en la mesura del possible «ètiques»; cal tenir en compte el context local i les seves especificitats, i per tant la protecció del medi ambient o les condicions de treball no sempre es poden imposar en uns països on sovint les prioritats són ben diferents a les dels països del nord.

- **Funcionament**

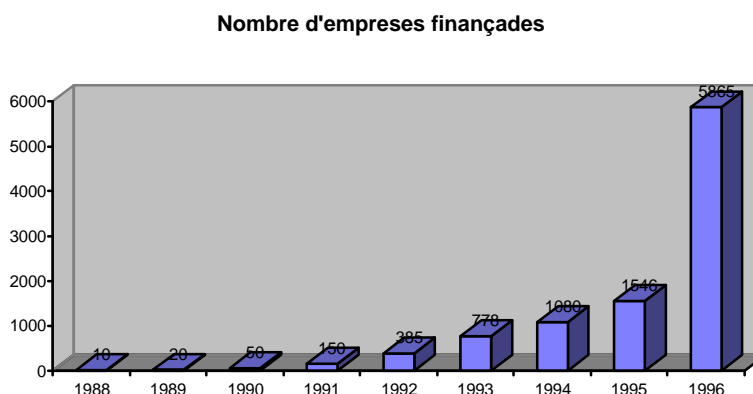
La intervenció de la SIDI pot ser el resultat d'una demanda provinent d'una estructura local, o d'una sol·licitud d'un demandant de fons. Si una *Estructura de Finançament Local* (SFL) encara no existeix, la SIDI pot: (i) recolzar la seva creació, (ii) integrar una orientació financera a una estructura local existent, o (iii) ajudar al desenvolupament d'un organisme local perquè pugui esdevenir una estructura de crèdit de proximitat. La creació d'estructures de finançament local amb les ONG del país⁵⁶ es garanteix a través d'un fons de garantia dels préstecs, atorgats per bancs comercials i d'altres institucions financeres a les ONG especialitzades en crèdit a la microempresa.

- **Finançament de la SIDI**

En tant que societat financera, la SIDI es pot beneficiar de moltes formes de finançament: la participació al seu capital (22 milions de francs a finals de 1997), l'estalvi solidari (el *Fons Comú «Faim et Développement»*, que ha generat 73,4 milions de francs des de la seva creació, i la *SICAV «Eurco»⁵⁷ Solidarité*, fons d'inversió que ha generat 18,6 milions de francs des de l'any 1992), les donacions (recollides en el conjunt de les seves importants xarxes de comitès diocesans pel CCFD) i ajuda bilateral i multilateral.

• Resultats

Des de la seva creació la SIDI ha ampliat el seu camp d'intervenció de manera sensible.

L'autonomia de les Estructures Locals de Finançament ha estat assolida per dues iniciatives de la SIDI a Sud-Amèrica: amb la INDES (Santiago, Xile) i BANCOSOL (La Paz, Bolívia). Aquestes dues estructures han assolit un nivell d'activitat que els ha permès ser autònoms. La SIDI havia previst aquest resultat al cap de cinc anys però finalment n'han calgut més de deu per a arribar-hi. Però la demanda d'aquests organismes ha estat la presència de la SIDI com a accionista, per tal d'aportar ajuda en matèria de seguiment i acompanyament així com d'intermediació entre els sol·licitants de fons.

La banca cooperativa Merkur⁵⁸

Merkur es fundà el 1982 arran d'unes dificultats d'un forn de pa abandonat pels bancs tradicionals. Tècnicament, *Merkur* s'assembla a una banca clàssica però la seva política de préstec la fa totalment diferent: *Merkur* només presta a persones o empreses que tenen objectius socials, alternatius o mediambientals.

Merkur finança activitats en els següents camps:

- **Agricultura i medi ambient:** agricultura i producció alimentària orgànica, distribució de productes orgànics, energia alternativa, tecnologies mediambientals.

- **Educació:** escoles gratuïtes, guarderies, educació per a adults, préstecs per a efectuar estudis.
- **Salut:** institucions i cases per a persones amb handicaps, projectes d'ajuda a les persones amb handicaps...
- **Comunitats rurals:** projectes que fomentin l'autosuficiència en termes d'habitatge, d'energia, d'agricultura, de vida social...

Els estalviadors poden dirigir els seus estalvis vers una àrea d'activitat o vers un projecte concret. Poden igualment renunciar a tots a una part dels interessos del seu dipòsit en benefici de les activitats de la banca.

Precedents a Catalunya

A Catalunya el fenomen de la banca ètica és quasi totalment desconegut.

A Catalunya certament el fenomen de la banca ètica és quasi totalment desconegut. Això no obstant, volem destacar tres experiències properes. Una d'elles, l'ABSE, fracassà i les altres dues funcionen normalment: la Fundació Acció Solidària contra l'Atur i COOP 57.

- **L'Associació per a la Banca Social i Ecològica (ABSE)**

Des de diferents punts de l'Estat espanyol s'intentà en 1989, llançar per primera vegada la idea d'una banca alternativa. Amb el nom *d'Associació per a una Banca Social i Ecològica* es treballà durant més de dos anys en el projecte.

Es començà formant una associació sense finalitat de lucre (ABSE) que tenia com a objectius la difusió de la idea i la captació, mitjançant quotes, d'un capital bàsic. Sembla que veieren que la Societat Cooperativa de Crèdit era la millor fórmula però, donat que una associació com a tal està legalment incapacitada per a mobilitzar fons a través del crèdit, es plantejà la necessitat d'establir una societat limitada (Ecoproject) que tingués la mateixa finalitat que l'Associació i pogués realitzar les operacions necessàries; s'ocuparia, a més, del Sistema d'Autofinançament Col·lectiu, una xarxa d'autoajuda muntada paral·lelament a l'entitat creditícia que comparteix el mateix ideari.

Després de pocs anys, però, la iniciativa no prosperà. Una de les raons es pot atribuir als seus responsables; això és, una certa manca de qualificació tècnico-financera dels seus impulsors. Una altra explicació s'atribueix a la poca predisposició social.

- **Acció Solidària contra l'Atur**

És una organització amb caràcter de fundació privada, ubicada a Barcelona i que desplega la seva activitat en el conjunt de Catalunya. *Acció Solidària* configura tres línies de treball concretes; per una banda dóna ajudes específiques i urgents (allotjament, menjars, habitatge, etc.), per altra banda proporciona instruments de treball a persones actives acollides al règim d'autònoms, i una tercera línia basada en les ajudes a l'autoocupació o a la constitució d'empreses.

Segons la seva memòria de l'any 1996, aquesta darrera línia ha significat una inversió en ajudes de 27.130.000 ptes, incloent subvencions a 24 iniciatives col·lectives d'autoocupació amb la consolidació de 111 llocs de treball. Les ajudes específiques han significat 11.800.000 ptes i, respecte a instruments de treball, 9.410.000 ptes, amb la creació de 133 llocs de treball. Les subvencions en relació a l'autoocupació col·lectiva s'han realitzat en sectors com el comerç, serveis, construcció i reciclatge de residus. Tots els projectes tenen funció de reinserció socio-laboral.

Els ingressos per al desenvolupament de tota aquesta activitat tenen distintes procedències, que van des d'aportacions individuals a col·lectives. La Fundació té en l'actualitat subscriptors amb una quota periòdica a 35 ciutats de Catalunya, així com subvencions i convenis amb entitats públiques.

- **Coop 57**

Amb motiu de la lluita d'un col·lectiu de treballadors es va constituir un fons de vint-i-nou milions de pessetes que tenia com a finalitat finançar o recolzar iniciatives d'economia social que beneficiessin l'ocupació, l'autogestió i l'autoorganització. Tenint en compte les necessitats de les cooperatives i el desig d'aquestes de crear-se un instrument de finançament alternatiu, l'any 1995 es va prendre l'acord⁵⁹ d'endegar una Cooperativa de Serveis Financers.

Coop 57 és, per tant, una Cooperativa de Serveis Financers que té com a objectiu la realització en comú de serveis d'assessorament i de suport tècnic i financer de les activitats econòmiques o professionals dels socis, i de gestió, recerca i obtenció de recursos financers destinats a socis, entre d'altres. Qualsevol cooperativa pot ser soci de COOP 57, així com altres persones físiques o jurídiques, titulars tacions industrials o de serveis, i els professionals o artistes que exerceixen per compte propi.

Els principis de COOP 57 són, en definitiva, aquells principis cooperatius generals i així es transcriuen en els Estatuts: autoorganització de les cooperatives de treball associat i dels treballadors; estructura i gestió democràtiques i assembleàries; independència, tant dels partits com dels sindicats, grups de pressió, etc.; potenciació del cooperativisme de treball, etc.

Els recursos propis de COOP 57 eren, al final de 1997, d'uns 50 milions de pessetes, i s'havien aprovat quinze préstecs amb un índex de morositat d'un 0%. Aquests recursos propis es constitueixen a partir d'aportacions obligatòries i voluntàries dels socis de capital, i de les aportacions dels adherits.

5. Conclusions

Pensar en les finances com un dels instruments de canvi possibles ha deixat de ser una utopia.

La gran varietat d'experiències ètiques que existeixen actualment a Europa mostra que pensar en les finances com un dels instruments de canvi possibles ha deixat de ser una utopia. Potser ha arribat el moment d'utilitzar l'enorme potencial de les finances de manera positiva, més enllà de simplement qüestionar-les. Ja no podem parlar d'una tendència o d'una moda. Estem davant una realitat sòlida que dia a dia demostra amb resultats que és possible fer transaccions financeres i competir amb altres empreses, seguint una nova lògica.

Aquesta lògica està basada en una sèrie de conceptes que, fa uns quants anys, ningú no hauria gosat atribuir al comportament d'una entitat financera. En primer lloc, la creixent responsabilitat sobre els propis estalvis fa que es pugui abandonar el fet de cedir-los a ulls clucs a l'entitat encarregada de gestionar-los. La possibilitat d'exercir aquest legítim dret de decidir com han de ser invertits els nostres diners, però, cal que vagi acompanyada de transparència. Aquesta és una qüestió aparentment complexa quan parlem d'institucions bancàries, donades les regles de confidencialitat que els bancs segueixen. Experiències com les del *Triodos Bank* mostren, però, l'existència de mecanismes que, sense posar en compromís la confidencialitat dels clients, permeten a les institucions oferir garanties als seus clients. Aquesta transparència té un valor afegit quan genera un sentiment d'implicació dels clients amb la institució que no solament suposa una democratització efectiva de les empreses sinó que esdevé una de les claus del bon funcionament financer dels bancs ètics. El fet que les dues parts que intervenen en la concessió d'un crèdit treballin plegades assegura un ús racional del crèdit i unes taxes de retorn molt més elevades que les dels bancs tradicionals.

Segons el nostre parer, l'objectiu final dels bancs ètics és doble. A nivell individual, la finalitat dels inversors és mantenir una coherència amb els seus principis ètics. A nivell agregat, és evident que una generalització de la banca ètica podria minvar el flux financer cap a aquelles àrees d'activitat que són considerades èticament reprobables. Perquè això succeeixi cal que els bancs ètics absorbeixin un volum sig-

nificatiu de l'estalvi total. I és obvi que un camí per a assolir aquesta absorció passa pel fet que les institucions d'inversió ètica ofereixin, a més del seu compromís ètic, una rendibilitat acceptable. La solidesa de bancs com el *Cooperative Bank* fa pensar que l'assoliment d'una bona combinació entre rendibilitat ètica i rendibilitat financera podria acabar essent una de les distincions fonamentals entre les empreses del segle XX i les del segle XXI.

La millor prova d'aquest fet és que existeixen certs indicis que la banca tradicional està prenent nota d'algunes de les qüestions plantejades i de les formes d'actuar dels bancs ètics.

Certament, existeix el perill d'aprofitar el "discurs de l'ètica" darrere d'una emmascaradora estratègia de màrqueting però també és cert que la millor manera d'evitar un mal ús de l'ètica és implicar-s'hi directament.

En països com el nostre, les experiències d'inversió ètica encara estan en una fase embrionària.

També és cert que en països com el nostre, on les experiències d'inversió ètica encara estan en una fase embrionària tot està una mica per fer. En qualsevol cas alguns elements imprescindibles són:

La banca ètica s'ha d'arrelar en un context cultural, econòmic i social particular, de manera que, així, els estalviadors sentin que contribueixen a la millora del seu propi marc de vida.

- **el reconeixement:** sense reconeixement, no hi pot haver durabilitat. Els poders públics, les associacions, els organismes d'ajuda per a la creació d'empreses han de reconèixer i recolzar l'inici perquè aquesta sigui viable.
- **el *partenariat*:** a part del reconeixement i el recolzament dels diferents actors de la societat civil, cal establir *partenariats* concrets amb els actors que podran aportar nous elements, un gran suport tècnic, una altra visió estratègica per a l'iniciativa.
- **la recerca d'una escala adequada:** les caixes d'estalvis sempre han iniciat llurs activitats a nivell local, però el seu creixement els ha donat un balanç que els ha permès estendre's i engrandir-se, perdent així la seva especificitat i el seu arrelament regional. Per tal de romandre solidària, la banca ètica s'ha d'arrelar en un context cultural, econòmic i social particular, de manera que, així, els estalviadors sentin que contribueixen a la millora del seu propi marc de vida.
- **ser ambiciós:** cal mirar ben amunt, o ben lluny; ser utòpic, innovador; trobar aquell punt d'equilibri, que deia

Joan Casals, entre el seny i l'agosament. Són els projectes ambiciosos els que cridaran l'atenció de la societat civil i donaran la credibilitat necessària per a la seva posada en funcionament.

- **la diversitat:** calen molts eixos d'intervenció (urbà rural, associatiu...), però és igualment necessària una òptica transversal i integrada que dóna el compartir la voluntat, per exemple, d'intentar fer ressorgir el sentit ètic de l'economia.
- **la mobilització d'actors d'alt nivell:** cal sensibilitzar i mobilitzar actors de tots els àmbits: polítics, econòmics, culturals, religiosos, esportius...

Creiem que si aquest informe demostra alguna cosa és que, quan existeix la voluntat, les iniciatives han acabat desenvolupant-se amb èxit en contextos molt diversos, i sota la forma d'instruments financers força diferents entre ells.

6. Bibliografia

ARIFF, M.: "Islamic Banking", *Asian-Pacific Economic Literature*, Vol. 2, Nº 2 (Setembre 1988), pp. 48-84.

BA, I.: *PME et institutions financières islamiques*.-Horizon Local, 1997.

CASALS, J.: *Estratagemes dels capitalismes il·lustrats*.- Barcelona: EcoConcern (Quaderns d'Economia i Societat), 1992.

CORTINA, A (coord.): *La rentabilidad de la ética para la empresa*.- Madrid: Fundación Argentaria i Editorial Visor, 1997.

CORTINA, A. CONILL, J. : "L'Ètica, un negoci rendible per a l'empresa" (*Debats Tecnològics*).- Barcelona, 1997.

CRIC: *Rebelión en la tienda*.- Barcelona: Icària, 1997.

International Associations of Investors in Social Economy (INAISE): *Banquiers du futur. Les nouveaux instruments financiers de l'economie sociale en Europe*.- estudi de pròxima publicació.

Iniciativa Europea de Empleo y Recursos Humanos Horizon: *Economía solidaria y útiles financieros alternativos: una camino a emprender*.- La Laguna (Tenerife): Ediciones Canaricard, 1997.

JAWOESKI, C.: *Hacia formas nuevas de relación con el sur del mundo. Economías populares y mecanismos europeos de financiamiento alternativo*.- Eusko Jaularitzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, Gasteiz, 1993.

LANG, P.: *Ethical Investment. A saver's guide*.-Charlbury: Jon Carpenter Publishing, 1996.

LATORRE DÍEZ, J.: *Regulación de las entidades de crédito en España*.-Madrid: Fundación de las Cajas de Ahorro

Confederadas, 1997.

LOZANO, Josep M.: *Ètica i empresa*.- Barcelona: Proa (Col· lecció Temes Contemporanis), 1997.

MAYO, E.: *Bankwatch*.-The New Economics Foundation, 1993.

PALOMO ZURDO, R.J.: *La Banca Cooperativa en Europa*.- Madrid: Unión Nacional de Cooperativas de Crédito-Asociación Española de Cajas Rurales, 1995.

PIULATS, O.: “Los bancos alternativos” *Integral*.- Barcelona: Integral, núm. 100, abril 1988).

RIBAS I MASSANA, A.: *Les Caixes d'estalvis a Catalunya. Estructura i funcions*.- Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill, 1982.

REIFNER, U.: *Banking for people*.- New York: de Gruyter, 1992.

SEN, Amartya: *Sobre ètica y economía*.- Madrid: Alianza Editorial, 1989

SUBIRANA, P.: *Consumir menys per viure millor*.- Barcelona: EcoConcern (Papers d'Innovació Social), núm 33.

VILASECA, J.M: “El finançament de les iniciatives d'economia social” *CINA*, 4t, trimestre, Col· lectiu Ronda, Barcelona.

V.V.A.A: *Ètica y empresa: una visión multidisciplinar*.- Madrid: Fundación Argentaria i Editorial Visor, 1997.

NOTES

¹ Vegeu cas Watergate, seguint CORTINA, A. CONILL, J. : “L'Ètica un negoci rendible per a l'empresa” (*Debats Tecnològics*).- Barcelona, 1997.

² Per exemple el *Triodos Bank*, la Banca Ètica Italiana o la BAS.

³ Per exemple, diverses formes de participació en el capital tals com la SIDI, IDES, la CIFA o les CIGALE a França o bé, fins i tot, sistemes no monetaris d'intercanvi de crèdits i dèbits basats en la prestació-intercanvi de béns i serveis (LETS). Vegeu: VILASECA, J.M: “El finançament de les iniciatives d'economia social” *CINA*, 4t, trimestre, Col· lectiu Ronda, Barcelona.

⁴ Tal seria el cas de la creació de l'*Oko-Bank*, en els anys vuitanta, per part del moviment ecologista alemany.

⁵ PIULATS, O.: “Los bancos alternativos” *Integral*.- Barcelona: Integral, núm. 100, abril 1988.

⁶ En aquest apartat tan sols es pretén mostrar com originàriament la finalitat de les caixes d'estalvis també es podria considerar “ètica”. Per a una informació detallada i extensa vegeu: RIBAS I MASSANA, A.: *Les Caixes d'estalvis a Catalunya. Estructura i funcions*.- Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill, 1982.

⁷ Principi de porta oberta, de democràcia, de justícia en la distribució dels resultats, d'interès limitat per a les aportacions de capital, d'educació-formació i d'intercooperació.

⁸ Muhamad Yunus ha esdevingut un personatge conegut a nivell mundial. Recentment li fou concedit el Premi Nacional Príncep d'Astúries, junt amb tres altres personatges que han dedicat la seva vida a lluitar contra la pobresa.

⁹ La *Shariah* és el conjunt de regles que emanen tant del Corà com de les enunciacions (*Hadiths*) del profeta. Fa referència a qüestions econòmiques tan variades com la fiscalitat, la propietat, els recursos naturals, les finances o els salaris.

¹⁰ *Riba* s'hauria de traduir probablement com a “usura”, tot i que en la pràctica també fa referència a la taxa d'interès tal com la coneixem habitualment.

¹¹ Per exemple, l'únic criteri adoptat pel *Fidelity UK Growth Trust*, una societat d'inversió britànica que gestiona fons ètics, és el d'excloure accions d'empreses que produeixen o estiguin relacionades amb el tabac.

¹² Una altra societat d'inversió britànica, la *Credit Suisse Fellowship Trust*, no inverteix en empreses que obtinguin més d'un 10% dels seus beneficis anuals de la venda de tabac o productes relacionats amb ell.

¹³ Tal és el cas de la *Global Care Unit Trust*. D'una banda no inverteix en empreses relacionades amb l'energia nuclear, l'armament, el tabac, la producció de cotxes o l'ús d'animals en l'experimentació de productes, i de l'altra afavoreix aquelles empreses que treballen en la conservació de l'energia, el transport públic, el reciclatge o l'energia renovable. També inverteix en bancs ètics, com el *Triodos Bank*.

¹⁴ La majoria de fons britànics encarreguen aquesta funció de supervisió (*screening*) a l'Ethical Investment Research Service (EIRIS).

¹⁵ Coneguts com a *Fonds de partage* en francès, o *Shared Return Funds* en anglès.

¹⁶ La CWS s'autoproclama la "cooperativa de consum més gran del món". És considerada l'organització federal central del moviment cooperatiu britànic.

¹⁷ El 22-07-1998 el tipus de canvi era: 251,52 ptes/lliura.

¹⁸ *Current Account, Student Current Account*

¹⁹ *Save Direct Savinss Account, Save Worldwide, Pathfinder Savinss Account, Pathfinder Offshore Savings Account, Tax Exempt Special Savings Account (TESSA)*

²⁰ Entrevista realitzada per col·legues d'Emil Herbolzheimer de la *Henley Managment College* a primers de juny de 1998.

²¹ Bàsicament el nord-oest d'Anglaterra. La seu central del *Cooperative Bank* és a Manchester (Anglaterra).

²² Simon Williams (Cap del Departament de Màrqueting). Nota de premsa, 11 de Setembre de 1996.

²³ University of Manchester, Manchester Metropolitan University, University of Salford i UMIST.

²⁴ Actuant com a consultoria, el NCBE també pot oferir serveis a empreses que no siguin clients del Cooperative Bank.

²⁵ Transcripció de l'entrevista. Juny 1998.

²⁶ LANG, P.: *Ethical investment. A saver's guide.*- Charlbury: Jon Carpenter Publishing, 1996.

²⁷ Ibid, pg. 83.

²⁸ Transcripció de l'entrevista. Juny 1998.

²⁹ LANG, P.: *Ethical investment. A saver's guide.*- Charlbury: Jon Carpenter Publishing, 1996.

³⁰ El 22-07-1998 el tipus de canvi era 415,64 ptes/100 francs belgues.

³¹ *High Interest Cheque Account, Social Investor, Regular Saver, Young Saver, Monthly Income Account, Eco Account, Social Target, Top TESSA i Target TESSA.*

³² Per treure diners cal notificar-ho al banc amb antelació.

³³ *Organic Saver, Earth Saver, Just Housing, North South Plan, Quaker Social Housing, Dana Partnership*

³⁴ L'entrevista tingué lloc a Bristol, el 23 de juny de 1998.

³⁵ Cap de Relacions Públiques del *Triodos Bank*.

³⁶ *Triodos-Doen Fund, Hivos-Triodos Fund, Solar Investment Fund.*

³⁷ Les Cigale (Clubs d'investisseurs pour une gestion alternative et locale de l'épargne) són grups que reuneixen entre 5 i 20 persones, cadascuna de les quals diposita entre 50 i 3.000 francs per mes en un compte comú, i aquest capital s'inverteix en una zona geogràficament molt propera, en general en participacions de capital d'empreses en dificultat. La durada de vida d'una Cigale és de 5 anys, renovable una vegada, després de la qual les empreses capitalitzades han de tornar a comprar les parts dels clubs, (en la mesura del que sigui possible) fet que permet als membres de la Cigale recuperar la suma del seu estalvi.

³⁸ Autonomie & Solidarité és una societat cooperativa de capital risc del Nord - Pas de Calais, fundada en 1990, l'objectiu de la qual és la recollida de capital útil per a la creació de llocs de treball i per a la lluita contra l'exclusió. Autonomie & Solidarité, que agrupa avui més de 2.000 subscriptors, participa amb la suma de 150.00 F o bé amb el 33% en el capital de les societats. Com en el cas de les Cigale, les inversions tenen una durada de 5 anys, després dels quals les parts es tornen a ser comprades per la societat.

³⁹ Revenu Minimum d'Insertion, és a dir, el Sou mínim d'inserció.

⁴⁰ 95.000 en l'actualitat contra els 120 000 fa trenta anys.

⁴¹ Vegeu punt sobre l'ADIE.

⁴² Ens referim així als líders dels moviments (associatius, sindicals, comercials, polítics, religiosos...) que, una vegada sensibilitzats, poden promoure la idea en el si de les seves pròpies xarxes, permetent així abastar un major nombre d'individus.

⁴³ El 22-07-98 el tipus de canvi era 25,57 ptes/franc.

⁴⁴ Respecte el repartiment de veus, es basaren en el principi d'un home, una veu.

⁴⁵ Com estableix la llei bancària francesa, els dipòsits estan garantits en la seva totalitat pel Crèdit Coopératif, que es compromet a reemborsar-los als estalviadors en cas de fallida de la caixa.

⁴⁶ *A Nord Éclair*, 14 octubre 1997.

⁴⁷ Com la *Popolare di Milano* o la *Banca di Roma*.

⁴⁸ L'eslògan de la campanya de creació del banc ecològic era "És millor fundar un banc que atracar-lo".

⁴⁹ PIULATS, Octavi: Los bancos alternativos.- Barcelona: Integral, núm. 100, abril 1988.

⁵⁰ Llei 1901.

⁵¹ *Revenu minimum d'insertion*, això és, el sou mínim d'inserció.

⁵² Els productes financers beneficiaris del *label* són els fons comuns a terminis, Estalvi Solidari, Fam i Desenvolupament, Inserció laboral, França ocupació, la SICAV Euro solidaritat i el llibret B de solidarités Nef - Crèdit Coopératif.

⁵³ El finançament solidari francès ha permès ja la creació de 20.000 llocs de treball a França i més de 10.000 a l'estranger.

⁵⁴ La NEF no recolza *l'elaboració* de projectes pels emprenedors, però existeixen organismes competents disponibles, sobretot les Cambres de comerç, les Boutiques de Gestió, la Cambra dels Oficis, la Direction Départementale du Travail et de l'Emploi...

⁵⁵ El 01/01/98 era de 3,75% per als dipòsits a 2 anys, 4,00% per als de 3 anys , 4,25% per als de 4 anys i 4,50% per als de 5 anys o més.

⁵⁶ Per exemple: SAINDESUR a Uruguay, SERFINDES a Colòmbia, TOUIZA a Algèria.

⁵⁷ Europa Central i Oriental.

⁵⁸ Font: *Présentation par pays des instruments financiers pour lesquels une monographie à été réalisée dans le cadre de l'étude Les instruments financiers d'économie sociale en Europe et la création d'emplois*, a <http://www.globenet.org/horizon-local/epicea>.

⁵⁹ Per iniciativa de la Federació Autònoma de Cooperatives Catalanes de Treball Associat, el col·lectiu d'ex-treballadors de l'Editorial Bruguera i un grup de cooperatives de treball associat.